

1.

Den nordiske model

- | **Lars Hovbakke Sørensen** | Socialdemokratiet i Norden – historisk | side 10
- | **Stein Reegaard** | Socialdemokratiske svar og udfordringer i Norden | side 14
- | **Torben M. Andersen** | Økonomiske udfordringer i Norden | side 18
- | **Mogens Lykketoft** | Den nordiske velfærdsmodel | side 22
- | **Tomas Berglund** | Flexicurity – en truet art i nordisk velfærdspolitik | side 24

En dansk vinkel på den nordiske model

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **MOGENS LYKKETOFT** · FORMAND FOR FOLKETINGET · TIDLIGERE FORMAND FOR SOCIALDEMOKRATERNE I DANMARK · FORHENVÆRENDE FINANSMINISTER OG UDENRIGSMINISTER

Neoklassiske økonomer og nyliberale politikere forstår ikke, at et land med så høje skatter som Danmark kan klare sig bedre end de fleste andre.

Men så sent som i 2008 blev Danmark nr. tre i toppen af World Economic Forums indeks for konkurrenceevne. World Transparency Index placerer os som verdensmester i ikke at have korruption. Andre undersøgelser har udnævnt danskerne også til verdens lykkeligste folk.

Den danske samfundsmodel er udviklet ved samarbejde mellem et stærkt Socialdemokrati og en stærk fagbevægelse – i kamp og kompromis med borgerlige partier og arbejdsgivere. De enorme økonomiske og sociale forandringer de seneste 60 år er sket i samspil med to store og revolutionerende folkevandringer: Den massive vandring fra land til by og kvindernes indtog på det lønnede arbejdsmarked.

For et par generationer siden var de fleste gifte kvinders rolle at tage sig af børnene, de gamle og de syge inden for familiens rammer. Ikke særligt synligt. Og uden løn.

Nu er den yngre generations kvinder – også småbørnsmødrene – lige så meget på arbejdsmarkedet som deres mænd. Kvindernes høje erhvervsdeltagelse er både årsag til og virkning af den vældige udbygning af kommunernes og statens rolle, når det gælder pasning af børn, syge og gamle.

Høj velstand, velfærd og beskæftigelse kunne udvikles, fordi staten sørgede for et alment godt uddannelsesniveau med en folkeskole, der har udviklet sociale kompetencer og evnen til at improvisere. Desuden solide traditioner for håndværksmæssig uddannelse og en dramatisk vækst i andelen af befolkningen, der tager en videregående uddannelse:

Mange små, omstillingsdygtige, personligt ejede

Den danske samfundsmodel er udviklet ved samarbejde mellem et stærkt Socialdemokrati og en stærk fagbevægelse – i kamp og kompromis med borgerlige partier og arbejdsgivere.

MOGENS LYKKETOFT
(født 1946)

- Siden 1981 medlem af Folketinget for Socialdemokratiet.
- Var i 1960'erne studenterleder.
- Uddannet nationaløkonom.
- I 1970'erne leder af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- 1981-82 skatteminister.
- 1982-93 i opposition ordfører om skat og økonomi.
- 1993-2000 finansminister og arkitekt for den økonomiske reformpolitik.
- 2000-2001 udenrigsminister.
- 2002-2005 partileder.
- Siden 2011 formand for Folketinget.

virksomheder har været i stand til at klare sig flot på verdensmarkedet og står for størstedelen af den private beskæftigelse. En generelt liberal erhvervspolitik er gået hånd i hånd med prioritering af en velfærdsudvikling og bæredygtig energiforsyning. Det skabte tidligt et hjemmemarked, der har givet dansk industri mulighed for at blive ledende på værdifulde nicher af verdensmarkedet.

Indtil det seneste tiår har det danske arbejdsmarked været helt domineret af en enhedsfagbevægelse, der for arbejderne og mange funktionærgrupper var samlet i LO.

Det har givet autoritet til helhedsløsninger og trepartsaftaler, som er en stor del af forklaringen på den danske models succes.

Den såkaldte flexicurity-model har understøttet konkurrencekraften: Det har efter overenskomsterne været relativt let at hyre og fyre, men en overvejende statsligt finansieret arbejdsløshedsforsikring, der for langt de fleste var kædet sammen med det faglige tilhørsforhold, har hidtil sikret de laveste lønede tæt ved fuld løndækning fra første ledighedsdag og adskillige år frem.

Men den borgerlige regering 2001-11 svækkede sammenhængen mellem fagforeninger og A-kasser, og dette blev under bobleøkonomiens år ledsaget af faldende tilslutning til fagforeninger og A-kasse og styrkelse af de 'gule' fagforeninger med lavere kontingent. Dette blev fulgt op af et borgerligt flertals beslutning om at halvere dagpengeperioden til to år og gøre det dobbelt så svært at genoptjene dagpengen fra nytår 2013.

Det truer med at svække den danske flexicurity.

Omvendt er det vigtigt at fastholde, at behovet for en lang dagpengeperiode skal forebygges ved arbejdsmarkeds- og finanspolitik, der tilbyder alle, der rammes af ledighed, hurtigt at komme videre med efteruddannelse, jobtræning eller et nyt job: Den massive investering i en aktiv og opkvalificerende arbejdsmarkedspolitik var helt afgørende for den S-ledede regerings succes 1993-2001. Vi ville give alle ledige et godt tilbud, de ikke kunne afslå; gøre rådighedskravet reelt, og opgradere de lediges kvalifikationer til at møde nye jobmuligheder.

Men vi erkendte også, at en selv nok så aktiv arbejdsmarkedspolitik kun lykkes, hvis den kan gå hånd i hånd med stigning i den generelle beskæftigelse.

Den borgerlige Schlüter-regering 1982-93 gennemførte vigtige reformer: Indførelse af fastkurspolitik, afskaffelse af dyrtidsregulering af lønningerne og – sammen med Socialdemokraterne – konsolidering af statsfinanserne og opsparingen ved beskatning af de private pensionsordningers samfundsøkonomisk uholdbart høje afkast samt en personskattereform med en væsentlig begrænsning af værdien af rentefradraget. Men i de sidste år lod denne regering stå til over for en selvforstærkende jobkrise, der udløste rekordhøje ledighedstal.

Den S-ledede regering, der fulgte, havde som sit succeskriterium at styrke beskæftigelsen hurtigt ved national dansk politisk handling: for at skabe mere produktion, flere værdier og mere lighed – i erkendelse af at høj ledighed er den værste kilde til polarisering i et samfund.

Men vi var klar over, at det var lige så nødvendigt at sikre, at en finans- og kreditpolitisk lempelse blev midlertidig. Den økonomiske politik måtte strammes omhyggeligt op, når den private efterspørgsel kom i gang.

Vi satte os for at vise, at præcis konjunkturstyring kan praktiseres. Den borgerlige regerings argument for intet at gøre mod ledigheden havde været, at det er umuligt at styre konjunkturerne, og at de nok hen ad vejen skal rette sig selv!

Vi mente tværtimod, at blind tro på markedskræfterne betyder et menneskeligt og samfundsøkonomisk

misk uacceptabelt stort tab: I krisetider stiger arbejdsløsheden uhyre hurtigt, men det kræver meget mere i tid og penge at vende situationen, når det først er gået galt. I det lange perspektiv er det meget mindre kostbart end at vente og se.

Denne uenighed gentages nu i hele den vestlige verden i debatten om, hvordan vi skal reagere på den globale finanskrisen.

Erfaringen fra 1990'erne er, at det kan lade sig gøre at styre at konjunkturerne, men at det kræver stor omhu med timingen. Vi arvede i 1993 en ledighed på 12 pct. og bragte den ned til 5 pct. i 2001. Da regeringen måtte gå af efter lige knapt ni års virke, var der skabt job til ekstra 200.000 danskere. De to tredjedele af ekstra job var i private virksomheder.

Men konjunkturstyringen var ikke hele vores pointe. Lige så vigtigt var det, at vi kombinerede den makroøkonomiske styring med dybtgående strukturreformer af arbejdsmarkedet og skattesystemet, så et fortsat opsving i beskæftigelsen ikke blev slået ihjel af 'flaskehalsproblemer' og nyt inflationspres.

Da jeg trådte til som finansminister i januar 1993, mente de klogeste hjerner i ministeriet, at den danske 'strukturarbejdsløshed' var på 9 pct. Det vil sige at vi ikke kunne komme under dette niveau uden at økonomien begyndte at brænde sammen i mangel på kvalificeret arbejdskraft. Med fuld styrke på opkvalificering og efteruddannelse lykkedes det faktisk at få strukturarbejdsløsheden til frem til 2001 at falde i samme takt som arbejdsløshedstallene. Fremgangen i beskæftigelsen var langtidsholdbar!

Det har været trist at se, hvordan den rettidige omhu i den økonomiske politik efter regeringsskiftet til den borgerlige regering fra 2001-11 blev afløst af en medløbspolitik, der bragte en uholdbar, overophedet bobleøkonomi med sig – drevet af letsindig låntagning på uholdbart højere værdier af aktier og fast ejendom og af underfinansierede skattelettelser; det førte til løninflation, samtidig med at konkurrenceevnen også blev udhulet af utilstrækkelig investering i arbejdsstyrkens kvalifikationer og omsorg for konkurrenceevnen. Boblen brast, da finanskrisen rullede fra USA med et relativt større jobtab til følge i Danmark end i nabolandene Tyskland og Sverige.

Det teoretiske grundlag for skattelettelserne er, at lavere marginalsatter til den del af vælgerkorpset, der tjener godt, vil styrke arbejdsudbuddet og forebygge hjerneflugt af højtuddannede fra Danmark. Det empiriske grundlag for teorien er svagt i Danmark: Danskerne arbejder allerede hårdt, og de fleste danskere, der rejser til udlandet for at få uddannelse eller arbejde, vender efter nogle år tilbage.

I højkonjunkturer har skattelettelserne medvirket til ustabiliteten, der førte frem til finanskrisen. Og nu under finanskrisen virker skattelettelser ikke effektivt som middel mod arbejdsløsheden!

Men skattelettelserne blev både før og efter regeringsskiftet i 2011 ledsaget af andre tiltag, der skal styrke det langsigtede arbejdsudbud.

Vigtigst er naturligvis de reformer, der skal få en voksende ældrebefolkning, der lever længere og er sundere til at forlænge arbejdslivet: I 1970 trak danskerne sig typisk tilbage i 67 års alderen og levede gennemsnitligt til de var 73 år. I 2006 trak de sig typisk tilbage i 62 års alderen og lever, til de gennemsnitligt er over 78 år. Også før de seneste lovændringer om efterløn og folkepension var en naturlig bevægelse i gang i retning af senere tilbagetrækning.

Dette skal ledsages af bedre opfølgning i forhold til langvarigt syge og bedre revalidering. Og bedre integration på arbejdsmarkedet af mennesker med fremmed baggrund er en særlig påtrængende udfordring.

Men det skal ikke skygge for den kendsgerning, at vi hver dag har 8 ud af 10 i alderen fra 18-62 år i enten arbejde eller uddannelse. Det er næsten verdensrekord.

Danmark er stadig et af de lande, hvor fordelingen er mest lige. Men forskellene er større end før: Mellem de få meget rige og et stigende antal fattige. Mellem ejere og lejere. Mellem de veletablerede ældre og de unge, nyetablerede boligejere. Mellem hovedstad og provins. Mellem dem i job og dem på overførselsindkomst. Mellem veletablerede danskere og nytillkommende indvandrere og flygtninge.

Så der er alvorlige trusler mod 'den danske model'. Men de største trusler kommer ikke fra globaliseringspres, men fra muligvis faldende folkelig opbakning til ellers så indlysende og succesrige formel for samfundsindretningen. •

Arbeid og lønnsdannelse i norden – hva nå?

Det foregår store endringer i de nordiske arbeidsmarkeder. Hvordan vi takler disse er bestemmende for hvordan framtiden vil arte seg bl.a på velferdens område.

AF **STEIN REEGAARD** · CHEFØKONOM I LO NORGE · TIDLIGERE STATSSEKRETÆR

Det mest avgjørende grunnlaget for denne er ikke befolkningens størrelse og sammensetning, men hvor stor andel av den som er i arbeid. Bestandigheten i den nordiske modellens grunntrekk er viktig for hvordan lønnsdannelsen og dermed sysselsettingsutviklingen blir.

Grunntrekk ved den nordiske modell

Når vi skal beskrive elementene i den nordiske modellen, kan det være hensiktsmessig å skille mellom hva som er dens resultater (f.eks. når det gjelder velferd, sysselsetting, fordeling osv.) og hva som er dens virkemidler (dvs. politikk eller valg av tiltak og organisering).

Når det gjelder politikken gjennomgående positive resultater i de nordiske land over tid, kan de tre viktigste verdt å fremheve i en internasjonal sammenlikning være:

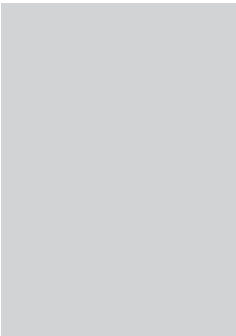
1. Høyere sysselsetting (se tabell under) og lav ar-

- beidsledighet
- 2. Høy og jevnere fordelt velferd; det er relativt liten "forskjell på folk"
- 3. Høyere grad av likestilling mellom kvinner og menn i arbeids- og samfunnsliv

Sysselsettingsrate 2011 (i pst 15-64 år iflg OECD)

Island	78,5
Norge	75,3
Sverige	74,1
Danmark	73,1
Finland	69,2

Eurolandene 65

STEEN REIGAARD
(født 19xx)

- Xmlxxmx mlxxpm xlxx
- Xmlxm xlmx xlxxpm xlmxx
mxlxxlxpmx xpxm xxp
- Xmlxxmx mlxxpm xlxx
- Xmlxm xlmx xlxxpm xlmxx
mxlxxlxpmx xpxm xxp
- Xmlxxmx mlxxpm xlxx
- Xmlxm xlmx xlxxpm xlmxx
mxlxxlxpmx xpxm xxp
- Xmlxxmx mlxxpm xlxx
- Xmlxm xlmx xlxxpm xlmxx
mxlxxlxpmx xpxm xxp
- Xmlxxmx mlxxpm xlxx
- Xmlxm xlmx xlxxpm xlmxx
mxlxxlxpmx xpxm xxp

Det er selvsagt mange sider ved samfunnsorgani-
seringen som kan bidra til de samlede resultater. Hvis
vi skal fremheve noen viktige virkemidler som adskiller
seg fra andre land, kan det være:

1. Mer organisert arbeidsliv med stor rolle for
forhandlinger og dialog mellom partene både lokalt
og nasjonalt nivå. Dette blir understøttet av viktig
lovregulering av maktforholdene i arbeidslivet og en
betydelig rolle også for statens samarbeid med disse
gjennom såkalt trepartssamarbeid.
2. Omfattende skattefinansiert offentlig sektor
som sikrer mer likt tilbud om utdanning, helse- og an-
dre grunnleggende tjenester til alle og et universelt
utformet inntektssikringssystem. En kan si vi betaler
mye til fellesskapet, men får også mye igjen. Skatte-
prosenten skal være størst for de med god økonomi.
3. Statlig ansvar og kontroll for infrastruktur, ener-
giressurser, kombinert med et bredt virkemiddelap-
parat for utvikling av arbeidsmarked og næringsliv.

Vi skal her begrense oss til å omtale ett av resultatene
foran og ett av hovedvirkemidlene der det nordiske
særpreg kan være litt på retur.

Arbeidsløshetshistorien

De nordiske land forbindes opp gjennom historien med
høyere sysselsetting og et mindre arbeidsløshetspro-
blem enn i Europa ellers. Også nå er jobbsituasjonen
bedre enn i USA og i det øvrige Europa. Erfaringen vi-

ser imidlertid at bildet raskt kan forandre seg enten
som følge av internasjonale forhold eller innenlandsk
politikk og prosess.

I det lange historiske bildet ser vi av etterfølgende
figur at også våre land har hatt perioder med store
problemer og at tallene for arbeidsløshet har variert
betydelig over tid.

Alle landene har hatt sine perioder med høy ar-
beidsløshet:

- Danmark hadde sin periode tidlig på 1980-tallet
- Finland, Norge og Sverige hadde sine rekordni-
våer etter bankkrisene på 1990-tallet. For Finland ble
problemene forsterket gjennom sammenbruddet av
eksporten til Sovjetunionen
- Island fikk sin spesielle jobbkrise i 2008

For den målte arbeidsløshet av helt ledige var både
Danmark og Finland over 10 pst av arbeidsstyrken på
henholdsvis 1980- og 1990-tallet. I tillegg har våre land
hatt en omfattende bruk av arbeidsmarkedstiltak for
dels å begrense den åpne ledigheten, dels å bidra til
omstilling. Om vi inkluderer personer aktivisert på
slike tiltak i et mer totalpreget ledighetstall, vil pro-
sentandelen arbeidsløse ligge vesentlig høyere i de
verste årene enn det figuren viser.

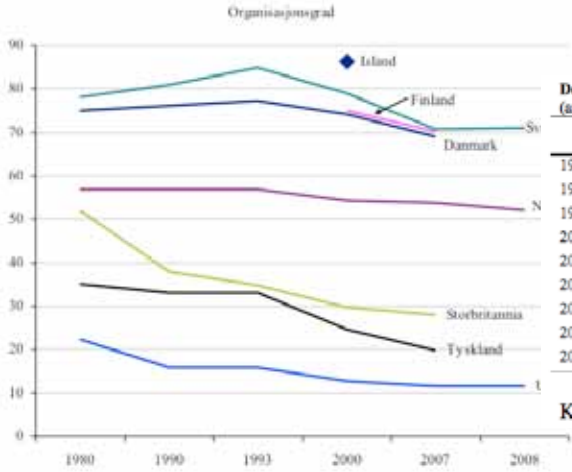
Sverige forlot sin særstilling når det gjelder ar-
beidsløshet etter kriseårene rundt 1990. I Norge er
det en utbredt oppfatning blant økonomer at den ”nye”
situasjonen også skyldes svekkelsen av den samord-
nede lønnsdannelsen som startet med LO sin redu-
serte rolle fra sent på 1980-tallet.

Organisasjonenes viktige rolle

Og nettopp arbeidslivsorganisasjonene rolle i øko-
nomi og arbeidsliv var det mest markerte særtrekk
sammenliknet med andre land som vi fremhevet inn-
ledningsvis. Intet sted i verden er deltakelsen og op-
slutningen større enn i våre land.

Andelen fagorganiserte er fortsatt mye høyere enn
i land utenfor Norden, men i klar nedgang også hos oss.
En viktig oppgave for å videreføre et hovedelement
i den nordiske modellen er derfor å bremse denne
utviklingen.

En hovedhensikt i organisasjonenes rolle og det
økonomisk-politiske samarbeidet mellom regjeringen

Den nordiske organisasjonsgraden (andel arbeidstakere i pst som er medlem av fagforening)					
	Island	Finland	Danmark	Norge	Sverige
1985		69	78	57	78
1990		73	75	57	81
1995		82	73	56	85
2000	89	76	72	53	81
2005		71	72	53	78
2008		70	68	51	71
2009	79	71	67	52	71
2010		70	67	52	71
2011			67	52	70

Kilde: Fafo; for Island OECD

og partene i arbeidslivet er å koordinere lønnsdannel-
sen og dermed bidra til en fornuftig pris- og lønnsvekst.
Dette styrker grunnlaget for varig høy sysselsetting
og lav arbeidsledighet. Denne forhandlingsmodellen
har lagt grunnlaget for en jevn inntektsfordeling og
også lokalt et godt samarbeid og en omstillingsdyktig
økonomi .

Høy organisasjonsgrad i arbeidslivet, bred ar-
beidstakerrepresentasjon og medvirkning i bedrifter
og trepartssamarbeide på samfunnsnivå bidrar til å
forankre samfunnsansvaret i nærings- og samfunns-
liv. Det representerer en viktig motvekt til kreftene
i retning av økende makt til markedet som følger av
globaliseringen. Det betyr styrkede muligheter til å
motvirke tendenser til skjeve inntektsfordeling, og
til å bremse problemer med sosial dumping og useriø-
sitet i kjølvannet av økende migrasjon. Aktiv innsats
i forhold til sistnevnte har bl.a. bidratt til at det ikke
har blomstret opp samme motstand mot globalisering
som i flere andre land. Det er igjen en forutsetning for
å fortsatt kunne høste store verdiskapingsgevinster
av aktiv deltakelse i internasjonalisering.

Sosial kapital er i stor grad produkt av mekanismer i
arbeidslivet og samarbeidsrelasjoner. Sosial kapital er
viktig for både velferdssamfunnets økonomiske, nor-
mative og sosiale bæreevne. Sosial kapital i form av
bl.a. høy grad av tillit og små sosiale forskjeller er viktig
for utviklingen av innovative arbeidslivsrelasjoner .

I både Danmark og Sverige har myndighetene be-
sluttet endringer som har redusert oppmuntringen til
fagorganisering. I Norge har en gått i motsatt retning.
I en nordisk rapport beskrives utviklingen nærmere.
Den viser at myndighetens politikk overfor organi-
sasjonene er viktige for robustheten ved den nordiske
arbeidslivsmodellen. •

¹ Omtalt bl.a. i NOU 2009:10 Fordelingsutvalget, vedlegg 3
² Lundvall (2008): A note characteristics of and recent trends in National in-
novation. Se også G. Hernes: "Den norske mikromodellen – virksomhetsstyring,
partssamarbeid og sosial kapital", Fafo-notat 2006: 25.
³ FAFO 2009: De nordiske modellene etter år 2000

Andelen fagorganiserte er fortsatt mye høyere enn i land utenfor Norden, men i klar nedgang også hos oss. En viktig oppgave for å videreføre et hovedelement i den nordiske modellen er derfor å bremse denne utviklingen.

Jobpraktik og uddannelse som hovedinstrumenter i bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed i Norden

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam
faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-
atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-
ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **GESTUR GUÐMUNDSSON** · PROFESSOR OG ARBEJDSGRUPPEMEDLEM OG FORFATTER TIL FLERE
STUDIER OM UNGDOM, UDDANNELSE OG ARBEJDSMARKEDET I NORDISK MINISTERRÅD OG EU

I Norden har vi nu udbredt konsensus om at kampen mod ungdomsarbejdsløshed må have topprioritet i den aktuelle krisebekæmpelse, i og med at arbejdsløsheden rammer forholdsvis flere unge end andre aldersgrupper, med høj risiko for at de aldrig får fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Der findes større bevidsthed og kendskab om disse forhold end nogen sinde før, og samtidig flere og bedre afprøvede tiltag end før. Alligevel er der en fare for at en stor del af de nuværende unge arbejdsløse forbliver i denne situation så længe at de vil få svært ved at finde vej til arbejdsmarkedet når beskæftigelsessituationen igen bliver bedre. Hvorfor?

Fordi vi har få muligheder til at bryde passiviteten hos de unge. Og fordi vi har en tendens til at stirre os blinde på uddannelse når det gælder vejen frem for de unge. Det er godt nok veldokumenteret at de unge uden fuldført ungdomsuddannelse har den største ri-

siko for at blive arbejdsløse og for senere at falde uden for arbejdsmarkedet, men det er en kortslutning at tro at løsningen er at få dem alle tilbage på ungdomsuddannelserne.

I alle nordiske lande er ungdomsarbejdsløsheden vokset under krisen fra 2008. I Finland, Sverige, Island

Det er godt nok veldokumenteret at de unge uden fuldført ungdomsuddannelse har den største risiko for at blive arbejdsløse og for senere at falde uden for arbejdsmarkedet, men det er en kortslutning at tro at løsningen er at få dem alle tilbage på ungdomsuddannelserne.

Det er ikke det mest spændende arbejde i verden at grave grøfter og rode med jord. Men det bliver spændende når man samtidig kan være med til at hjælpe en ung mand som har fået en svær start i livet.

GESTUR GUÐMUNDSSON
(født 19xx)

- Professor i uddannelses-sociologi ved Islands Universitet i Reykjavik.
- Har forsket internationalt i ungdommens livsbetingelser, uddannelser og kultur og deltaget i en række nordiske og andre internationale forskningsprojekter og forsknings-netværk.
- Mangeårig hovedredaktør af det internationale tidsskrift Young – Nordic Journal of Youth Research.

og Danmark rammer arbejdsløsheden 10 til 20 % af unge arbejdssøgende. Krisen har forstærket problemet vedrørende frafald fra ungdomsuddannelserne. I gennem et kvart århundrede har alle nordiske lande haft målsætninger om at op mod 95% af ungdommen skal færdiggøre en ungdomsuddannelse, men i realiteten har kun 70-80% af ungdommen opfyldt denne målsætning. I alle de nordiske lande rammer ungdomsarbejdsløsheden denne „frafaldsgruppe“ ekstra hårdt, og en stor del af den risikerer nu en varig udstødning fra arbejdsmarkedet.

Tiltag mod ungdomsarbejdsløsheden kan rubriceres i tre hovedgrupper:

- Aktivering, hvor der lægges vægt på at (gen) optræne motivation, disciplin og basale færdigheder
- Uddannelse hvor hovedfokus er på begrænsning af frafald og tilbud til tidligere frafaldselever om at vende tilbage til ungdoms- og erhvervsuddannelser
- Jobpraktik hvor der laves aftaler om at den unge både skal lære noget nyt og yde en indsats

Det er en gammelkendt kritik af aktiveringen at deltagere har det med at opleve den som meningsløs og ofte nedværdigende. At de hverken lærer eller udfører arbejde. Rapporter fra de allerseneste års ungdomsarbejdsløshed tyder på at man har lært en del af kritikken og ofte har succes med at nå til udsatte unge. Nu opstår problemerne tit bagefter, når de unge vender tilbage til arbejdsløhedskøen og ofte forbavsende hurtigt mister den motivation som blev bygget op under aktivering.

Forskning i marginaliseringstruet ungdom har længe vist at en stor del af frafaldselever har en læn-

gere livshistorie med negative skoleoplevelser. Når de som unge bliver mødt af velmenende vejledere med tilbud om en "second chance" på en ny linje indenfor ungdomsuddannelserne eller i andre typer for uddannelse, vil en del af dem kunne overbevises og senere få positive oplevelser af at de kan mestre opgaver og lære. De fleste indberetninger tyder på at mindst lige så mange hverken vil kunne se eller opleve særlig meget positivt. For dem er det et tilbud om at genoplive en ubehagelig tid.

Samtidig med at uddannelsesstederne bør opfordres og støttes til at udvikle tiltag som modvirker frafald, består en anden hovedopgave i at skaffe arbejdspladserfaringer til de unge som ikke trives eller rummes i skolen. Her synes erfaringerne at være, at korte praktikordninger har en ringe effekt og at deltagelsen i arbejdsmarkedet skal vare i flere måneder for at få en virkning. Blandt ungdomsarbejdere og forskere er der en udbredt, erfaringsbaseret tiltro til de længere praktikophold, men problemet er at de er svære at finde, især for de unge under 20 år, som ofte har det største behov. Der findes arbejdspladser hvor man løfter sådanne opgaver, som illustreres af en islandsk værkfører på en mindre jord- og betonvirksomhed, som havde taget en 20-årig arbejdsløs frafaldselev i praktik:

„Det er ikke det mest spændende arbejde i verden at grave grøfter og rode med jord. Men det bliver spændende når man samtidig kan være med til at hjælpe en ung mand som har fået en svær start i livet.“

For at løfte denne opgave for alvor trænges der til en samfundsmæssig indsats,

og her kan Norden trække på årtiers succesrige erfaringer med trepartssamarbejde på arbejdsmarkedet. Kan disse aktører ikke lære af den islandske værkfører og enes om at nok har man meget bøv l i krisetider, men at stemningen på arbejdsmarkedet kan forbedres ved at skaffe tusindvis af unge en chance på arbejdsmarkedet?

For mange arbejdsløse unge, især den „skoletrætte“ del, er den oplagte kombination af arbejdstiltag at begynde med aktivering/motivationstiltag, og gå derfra til jobtræning på arbejdspladser. Denne variant udelukker ikke uddannelse fordi der er gode mulighe-

der for at arbejdspladserfaringen kan blive en inspiration til at søge uddannelse, eventuelt først gennem arbejdsmarkedsuddannelser og så derfra til længere og sammenhængende forløb.

Det er ingen nem opgave at gøre unges jobpraktik til en af hovedmetoderne til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden. Der skal overenskomstmæssige, retslige og finansielle rammer for storstilede tiltag. Der foreligger flere byggesten til denne opgave i den nordiske model og i nordiske erfaringer: offentligt tilskud som svarer til understøttelse til en arbejdsløs ung; individuelle aftaler som fastsætter mål for arbejdsindsats og kompetenceudvikling; mentor-/vejlederordninger på arbejdspladser; anerkendelse af praktiklæring i ungdoms- og erhvervsuddannelser; brobygning fra arbejdspladspraktik til uddannelsessystem og arbejdsmarked. Der berettes allerede om gode erfaringer med løntilskud til nybegyndere på arbejdsmarkedet og der er planer om at benytte „sociale klausuler“ for at skaffe plads til de unge, men tiltagene er stadigvæk kun en dråbe i havet og større indsatser er tiltrængt – indsatser som kan bygge på den nordiske model for trepartssamarbejde og velfærd.

Det er vigtigt at udnytte de potentialer som ligger i Norden som en region med velprøvede mekanismer for samarbejde og mobilitet. Trods årtiers arbejde for at skabe et fællesnordisk arbejdsmarked eksisterer der stadig flere grænsehindre som især bremser unge i at søge lærepladser, praktikpladser og job tværs over de nordiske grænser. Disse hindringer omfatter blandt andet arbejdsløshedsforsikringer, og anerkendelse af uddannelse og kompetencevurdering mellem de nordiske lande. Som modtræk findes der nogle lovende projekter, for eksempel „Jobbresan“, som Foreningerne Nordens Forbund har udviklet i samarbejde med lokale aktører. Her bliver unge fra et område med stor arbejdsløshed undervist og vejledt til at tage til et andet nordisk land hvor der er job at få. Den ulige udvikling mellem enkelte lande og landsdele i Norden, lignende arbejdsmarkedsindretning og virksomhedskultur og erfaringer med at overvinde sproglige og andre barrierer indebærer muligheder for at igangsætte mange projekter af denne art – skaffe unge mennesker job eller uddannelsesplads i et andet land og udstyre dem

både med konkrete kompetencer og den almindelige som udlandsarbejde kan give.

Resume

De nordiske regeringer og det nordiske samarbejde bør ikke blot give kampen mod ungdomsarbejdsløshed højeste prioritet i velfærdspolitikken, men også styrke målretningen mod de skoletrætte unge som nu står yderst på kanten. Når vi tænker ungdom har vi en tendens til at tænke uddannelse, men vi kan ikke se bort fra at vi ikke har tilbud til et betydeligt ungdomssegment. Vi må skabe sådanne tilbud med jobpraktikpladser til unge, som er havnet udenfor arbejdsmarkedet og ikke kan finde sig til rette i ungdomsuddannelserne. Praktikpladserne må være indrettet med en del læring og gerne give mange unge en ny motivation til læring. Denne store opgave kan kun løftes med en engageret indsats i trepartssamarbejde, og med en nordisk dimension som indebærer at nordisk ungdom får større muligheder for at bevæge sig over grænserne for at finde job, uddannelse eller jobpraktik. •

Den nordiske velfærdsmodel

- er dens dage talte?

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **TORBEN M. ANDERSEN** · INSTITUT FOR ØKONOMI, AARHUS UNIVERSITET

Den nordiske velfærdsmodels undergang er blevet forudset med jævne mellemrum. Som Mark Twain kan man på velfærds-samfundets vegne sige, at rygterne om modellens bortgang er stærkt overdrevne. De nordiske lande har – som alle lande – i perioder været ude i store kriser, men de er kommet ud af dem med et intakt velfærds-samfund. Men til stadighed dukker diskussioner op om velfærdssamfundets udfordringer og ofte med den undertone, at nu er velfærdssamfundets endeligt kommet.

Siden 1960'erne har de nordiske lande skilt sig ud fra de fleste andre lande ved både at have et højt vel-standsniveau og en lige indkomstfordeling. Den of-fentlige sektor er stor, og derfor er skattetrykket også højt – og det har været på stort set samme niveau i mange årtier. Til trods for dette er beskæftigelses-andelen høj – for både mænd og kvinder. Man kan

således sige, at den nordiske samfundsmodel trods kriser, globalisering og mange andre forhold har vist sig meget robust, og dommedagsprofetierne er gjort til skamme. Men hele tiden dukker spørgsmålet op, om listen og tyngden af udfordringer nu er blevet så stor, at modellen står for fald.

Hvorfor er vi så pessimistiske på vores velfærds-models vegne? Er denne tendens til bekymring og pessimisme faktisk medvirkende til at sikre model-lens overlevelse? Afspejler det, at modellen har stor opbakning, og der derfor er meget stor bevågenhed for at sikre modellens fortsatte levedygtighed?

Det er interessant at notere, at de nordiske lande ofte er blandt de lande, der er først ude med reformer. Et godt eksempel herpå er den demografiske udfor-dring – der bliver flere ældre, og gennemsnitsper-sonen lever længere. Det er ikke et specielt nordisk fænomen, men med veludbyggede velfærdssystemer

og stor fokus på at opretholde velfærdsordningerne er de potentielle konsekvenser større i de nordiske lande. Det er måske også et udslag af kronisk politisk tungsind, at aldrig anses som en udfordring, der fører til velfærdsnedskæringer. Der er jo reelt tale om en markant og væsentlig velfærdsfremgang knyttet til, at levetiden er stigende – noget der for de fleste er en væsentlig gevinst. Men i stedet for at diskutere spørgsmålet ud fra dette positive udgangspunkt, har vi haft mere fokus på den negative side. Vores velfærdssystemer hænger ikke finansielt sammen, når der bliver flere ældre. Udgifterne til ældrepleje, sundhedsvæsenet og pensioner løber simpelthen fra skatteindtægterne. Utallige rapporter og analyser i alle de nordiske lande har endevendt denne problemstilling.

Måske er det egentlig en lille – men ikke ubetydelig – konstruktionsfejl i vores system, at det blev opbygget under den antagelse, at levetiden ikke ville stige. Stigende levetid og uændret – eller ligefrem faldende – tilbagetrækningsalder er en uholdbar cocktail for velfærdssamfundets finansielle balance. Men at rette op på dette kræver ikke en ændring af velfærdssamfundet grundlæggende strukturer og principper. Pejlemærket er det enkle, at forholdet mellem hvor mange år gennemsnitspersonen har glæde af velfærdsordningerne og hvor mange år vi bidrager til dem ved at være erhvervsaktive skal genoprettes og tage hensyn til stigninger i levetiden. At en sådan genopret-

ning skulle være ensbetydende med en afmontering af velfærdssamfundet eller en radikal anden orientering af velfærdspolitikken må bero på en meget speciel definition af velfærdssamfundet.

Sverige og Danmark har faktisk været forgængere i reformer på dette område. I Sverige var det allerede i starten af 1990'erne, og for Danmark skete det mere i to tempi med arbejdsmarkedsreformerne i 1990'erne og Velfærdsforliget (2006) og Tilbagetrækningsreformen (2011). Sverige og Danmark er således de lande, der i EU står med de mest robuste offentlige finanser, og er mere eller mindre i mål med hensyn til at sikre finanspolitisk holdbarhed. Stort set alle andre lande står over for stadig udskudte store reformbehov. Det er også interessant, at både i Sverige og Danmark er disse reformer gennemført på basis af brede politiske aftaler. Den politiske kapital til at gennemføre langtidsholdbare reformer er således stor.

En sammenligning af pensionssystemerne i Sverige og Danmark illustrerer et andet vigtigt aspekt ved den nordiske velfærdsmodel. På den ene side er de nordiske lande meget ens i forhold til målsætninger og overordnede resultater og træk ved velfærdssamfundet, men den præcise måde at nå disse mål på afviger ganske meget mellem landene. Man får ofte det indtryk, at de nordiske lande er kopier af hinanden, men dette er en dårlig og upræcis karakteristik.

I både Sverige og Danmark er der en skattefinansieret grundpension for at sikre en vis levestandard for alle pensionister uanset forudgående arbejdsmarkedskarriere og pensionsopsparing. Samtidig er det et vigtigt mål at sikre pensioner, der står i et rimeligt forhold til indkomsten som erhvervsaktiv (høj dækningsgrad for pensionerne). Det sikres i Sverige ved, at ens pension afhænger af ens arbejdsmarkedskarriere (løn og beskæftigelsesgrad) men i et system med løbende finansiering uden fondsopbygning, mens det i Danmark sikres via arbejdsmarkedspensionerne og dermed en fondsopbygning. Tilgangen til at sikre en højere tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet i takt med stigende levetid er også forskellig. I Sverige bliver den enkelte grundigt oplyst om pensionen ved forskellige tilbagetrækningsalder, og generationer med længere levetid skal trække sig senere tilbage

Man får ofte det indtryk, at de nordiske lande er kopier af hinanden, men dette er en dårlig og upræcis karakteristik.

for at have samme pensionsdækning som yngre generationer med kortere levetid. Den enkelte skal så at sige se et klart incitament til at blive længere på arbejdsmarkedet. I Danmark sker det via regulering af aldersgrænserne for efterløn og pension, og ved at disse knyttes til udviklingen i levetiden. Intentionerne i de to systemer er de samme, men måderne at nå dem på er meget forskellige!

Store forskelle i de specifikke forhold i indretningen af velfærdssamfundene i de nordiske lande gør sig gældende på en lang række områder. Således også på arbejdsmarkedet, hvor der er forskelle på, om f.eks. dagpengeforsikring er obligatorisk eller frivillig, længden af dagpengeperioden, graden af jobbeskyttelse osv. Selvom skattetrykket er ret ens, er sammensætningen af beskatning på indirekte skatter, direkte skatter og arbejdsmarkedsbidrag også meget forskellig.

Titmuss, en berømt velfærdsforsker, skrev på et tidspunkt:

“The more one attempts to study the international literature about different national social policy institutions, the more one becomes aware of the diversity and complexity. The more one understands this complexity, the more difficult does it become to generalise (to simplify pragmatically) about the different roles that social services are supposed to play – and do actually play – in different countries.” R. Titmuss (1974) Social Policy. London: Unwin, 16-17.

Det var sagt i relation til en bredere international sammenligning, men er også gældende, selv når der er tale om de nordiske lande, som normalt siges at have samme velfærdsmodel.

Hvad kan man lære af de mange forskelle i detaljerne omkring den specifikke indretning af velfærdsordningerne og deres finansiering i de nordiske lande? De viser, at det er den samlede pakke, der er af betydning,

og der er ikke nogle enkelte delelementer, der alene er altafgørende.

Sammenhængen og balancen mellem de enkelte dele er afgørende, og de nordiske lande har evnet at finde denne balance på forskellig måde, fordi de er drevet af et ønske, om at nå de samme mål. Denne lære er også vigtig i den løbende diskussion om reformer – erfaringen tyder ikke på, at modellen står og falder med et enkelt element. •

Måske er det egentlig en lille – men ikke ubetydelig – konstruktionsfejl i vores system, at det blev opbygget under den antagelse, at levetiden ikke ville stige. Stigende levetid og uændret – eller ligefrem faldende – tilbagetrækningsalder er en uholdbar cocktail for velfærdssamfundets finansielle balance. Men at rette op på dette kræver ikke en ændring af velfærdssamfundet grundlæggende strukturer og principper.

Flexibilitet och trygghet

på nordiska arbetsmarknader

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **TOMAS BERGLUND** · ASSOCIERET PROFESSOR I SOCIOLOGI, GÖTEBORG UNIVERSITET

Norden består av några av de jämlikaste nationerna i världen – av vikt för exempelvis hälsa och livstillfredsställelse – och invånarna har stor ekonomisk och social trygghet. Samtidigt är de nordiska ländernas näringsliv utsatta för stenhård internationell konkurrens. Norden har länge lyckats konkurrera inte genom att utgöra ett låglönealternativ utan genom att producera högkvalitativa varor och tjänster med en välutbildad arbetskraft. En viktig faktor bakom framgången har varit förmågan att kunna ställa om mot mer lönande industrier och branscher när efterfrågan förändrats.

I Sverige utvecklades på fyrtio- och femtiotalet en speciell doktrin kring omställning som kallas ”den solidariska lönepolitiken”. Genom centrala löneförhandlingar tvingades mindre lönsamma företag att öka sin produktivitet för att klara sig. Anställda som i processen blev friställda skulle med hjälp av aktiv arbetsmar-

knadspolitik återfå arbete i mer produktiva sektorer av ekonomin. Vid millenniumskiftet lyftes Danmark fram som en föregångare i att förena flexibilitet och trygghet på arbetsmarknaden i en så kallad flexicurity-modell. Ett svagt anställningsskydd i kombination med en generös arbetslöshetsförsäkring skapar dynamik på arbetsmarknaden. En stor roll spelar också en aktiv arbetsmarknadspolitik som skall lotsa arbetslösa tillbaka till arbete.

Norden har länge lyckats konkurrera inte genom att utgöra ett låglönealternativ utan genom att producera högkvalitativa varor och tjänster med en välutbildad arbetskraft.

TOMAS BERGLUND (född 19xx)

- | Docent i sociologi vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
- | Huvudsaklig forskningsinriktning är arbetslivs- och arbetsmarknadsfrågor.
- | För närvarande leder han ett projekt som heter ”Trygghet i arbete, sysselsättning och inkomst”, finansierat av VINNOVA

Enligt OECD har Danmark de mest liberala reglerna i Norden medan Norge har det strängaste skyddet. Men för tillsvidareanställda har dock Sverige det strängaste skyddet bland alla OECD-länderna samtidigt som man avsevärt liberaliserat användningen av tidsbegränsade kontrakt.

I denna text skall jag beskriva de nordiska länderna utifrån de institutioner som är centrala för flexibilitet och trygghet på arbetsmarknaden – anställningsskyddet, arbetslöshetsförsäkringen och den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Jag skall också jämföra rörligheten på arbetsmarknaderna samt hur människor ser på sin arbetsmarknadssituation. Till sist diskuteras framtiden för den nordiska särarten på arbetsmarknadsområdet.

En central institution är anställningsskyddet. Med det avses regler för hur arbetsgivaren får säga upp anställda och använda tidsbegränsade kontrakt.

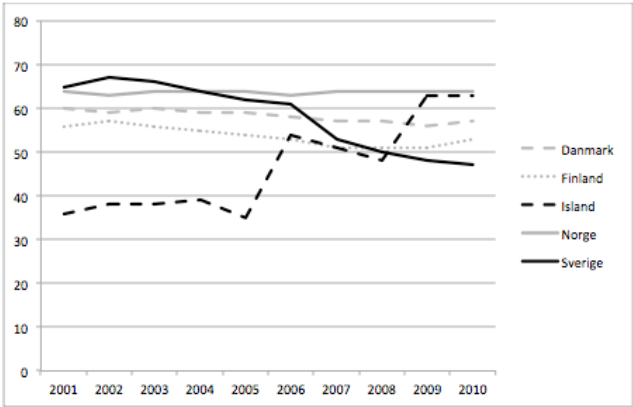

Diagram 1. Andel i procent av den tidigare lönen som ersätts vid inledningen av en arbetslöshetsperiod för en person som är ensamstående, utan barn och med en tidigare medelinkomst.

Källa: OECD

Forskningen menar att stränga regler kan påverka arbetsgivares benägenhet att anställa – de blir mer ”petiga” vilket kan leda till längre arbetslöshetstid för svagare grupper. Samtidigt minskar reglerna inflödet av arbetslösa, vilket gör effekten på den generella arbetslöshetsnivån mer osäker. En ytterligare effekt är att anställningsskyddet kan påverka anställdas benägenhet att vilja byta arbete: Man ”investerar” i skydd genom att vara kvar på arbetsplatsen.

Enligt OECD har Danmark de mest liberala reglerna i Norden medan Norge har det strängaste skyddet. Men för tillsvidareanställda har dock Sverige det strängaste skyddet bland alla OECD-länderna samtidigt som man avsevärt liberaliserat användningen av tidsbegränsade kontrakt. OECD:s mätningar ger en bild av en ganska stor variation i anställningsskydd mellan de nordiska länderna.

Arbetslöshetsförsäkringen påverkar också arbetskraftens beteende. För arbetslösa höjer en generös ersättning reservationslönen (den lägsta lön man är beredd att acceptera för ett jobb) och intensitet i arbetssökandet. Dock kan en generös ersättning förbättra kvaliteten i de faktiska matchningar som äger rum – mer tid att söka ökar möjligheten att faktiskt hitta ett passande jobb. Även anställda kan påverkas av generositeten genom att bli mer benägna att ta risker på arbetsmarknaden, till exempel att byta jobb.

I diagram 1 anges OECD:s beräkningar över hur stor andel av lönen efter skatt som ersätts vid inledningen av arbetslösheten. Tre av länderna uppvisar en ganska stabil ersättningsgrad. På Island och i Sverige har däremot stora förändringar skett. Islands stigande trend förklaras av att arbetslöshetsförsäkringen har förstärkts i olika omgångar. Bland annat infördes 2006 en inkomstrelaterad ersättning. I Sverige har istället försäkringen försämrats avsevärt och ligger nu på lägst ersättningsnivå i Norden. Förutom förändrade regler 2007 beror nedgången på att taket för inkomster som ersätts till 80 procent inte förändrats sedan början av 2000-talet trots löneökningar. År 2002 fick cirka 75 procent av heltidsarbetande 80 procent, 2011 var andelen så låg som 12 procent. Viktigt att betona är att diagram 1 bara visar generositeten i inledningen av arbetslöshetsperioden. Andra faktorer att beakta

Tabell 1. Övergångar mellan olika arbetsmarknadstillstånd. Rangordning.

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Från sysselsättning till arbetslöshet	1	2	3	3
Från sysselsättning till utanför arbetskraften	2	1	3	4
Från arbetslöshet till sysselsättning	2	4	1	3
Från utanför arbetskraften till sysselsättning	1	3	2	4
Mellan arbeten	1	3	2	4

Källa: Labour Market Mobility in Nordic Welfare States, TemaNord 2010:515.

är till exempel ersättningsperiodens maximala längd. Här gjorde Danmark en stor förändring 2010 genom att sänka den från 4 till 2 år.

Den tredje centrala faktorn – den aktiva arbetsmarknadspolitiken – syftar till att motivera och stödja arbetslösa att söka jobb, men också förbättra deras kvalifikationer och konkurrenskraft genom utbildningar och anställningsstöd. I Danmark är aktivering av arbetslösa av ganska sent datum; framförallt brukar man lyfta fram reformer 1994. Större krav ställdes då på aktivt sökande av arbete, men också stora satsningar på utbildningar och subventionerade arbeten genomfördes. Under 2000-talet satsade Danmark ungefär 1,6 procent av BNP på aktiva åtgärder, Finland 0,9 procent, Norge 0,7 procent och Sverige 1,2 procent (OECD siffror för Island saknas). Danmarks satsningar blir än mer imponerande om man väger in den låga arbetslöshet som rådde under större delen av 2000-talet. Sverige har istället en nedåtgående trend, vilket speciellt gäller arbetsmarknadsutbildningar. År 2000 satsade Sverige 0,6 procent av BNP på arbetsmarknadsutbildningar, år 2010 var siffran knappt 0,1 procent.

I ett nordiskt projekt jämförde vi mobilitet inom de nordiska ländernas arbetsmarknader (undantaget Island) under perioden 2000-06. Ett syfte var att studera om den danska flexicuritymodellen åstadkom en mer flexibel arbetsmarknad även i en nordisk kontext. I tabell 1 visas rangordningen mellan länderna för olika former av rörlighet.

Danmarks arbetsmarknad är under de studerade åren rörlig jämfört med övriga nordiska länder. Landet ligger 1:a för de flesta formerna och aldrig lägre än 2:a.

Norge har dock en tämligen tilltalande rörlighetsprofil då de ligger 1:a eller 2:a för rörlighet in mot sysselsättning eller mellan arbeten och har näst lägst rörlighet ut från sysselsättning. Finlands profil är däremot mer problematisk genom hög rörlighet ut från sysselsättning och låg rörlighet in till sysselsättning. Mobiliteten på den svenska arbetsmarknaden är i de flesta fall lägre än i övriga nordiska länder.

Tabell 2 visar enkätdata från 2005 – ungefär samtidigt med rörlighetsstudien – kring uppfattningar om anställningstrygghet (Island saknas). En första slut-

Tabell 2. Uppfattningar om arbetsmarknadssituationen (2005). Procent.

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Hur viktigt är anställningstrygghet? (Mycket viktigt, viktigt)	81,4	93,7	93,3	92,7
Jag har en trygg anställning. (Instämmer starkt, instämmer)	73,8	59,5	62,1	64,8
Allt sammantaget, hur troligt är det att Du kommer att försöka få arbete hos annan arbetsgivare under det kommande året? (Mycket troligt, troligt)	30,6	22,6	28,5	25,2
Hur svårt eller lätt tror Du att det skulle vara för Dig att hitta ett arbete som är minst lika bra som Ditt nuvarande? (Mycket lätt, ganska lätt)	36,8	25,1	24,4	19,6
I vilken utsträckning, om alls, oroar Du Dig för att Du skulle kunna förlora Ditt arbete? (Jag oroar mig en hel del, ...i viss utsträckning)	11,1	10,5	16,9	16,5

Källa: ISSP Workorientation 2005

sats är att det är ett viktigt värde: Över 90 procent av befolkningen i Finland, Norge och Sverige tyckte anställningstrygghet är viktigt i ett arbete – dock "bara" 81 procent i Danmark. Störst andel som anser att de har anställningstrygghet i sitt arbete fanns dock i Danmark. Samtidigt trodde flest danskar att de inom 1 år kommer att byta arbetsgivare, men att det är lätt att finna ett minst lika bra arbete. I Norge och Sverige återfanns störst andelar som känner oro över att förlora arbetet.

Resultaten är inte helt enkla att tolka mot bakgrund av till exempel arbetslöshetsnivåer eller institutionella särdrag. Till exempel är norrmännens oro att förlora arbetet svårförklarlig eftersom arbetslösheten hade varit låg under lång tid. På motsatt sätt är den låga andelen oroliga i Finland inte lättolkad i ljuset av betydligt högre arbetslöshetsnivåer. Danmark har dock en profil som är tämligen förväntad på en arbetsmarknad kännetecknad av flexicurity och låg arbetslöshet: Danskarna tror att de snart kommer att byta jobb och känner en tillförsikt över att kunna hitta ett. Få känner dessutom oro över att förlora arbetet. Det sistnämnda visar vi i ett pågående projekt har ett tydligt samband med hälsa. Oron reduceras dock av ett starkt anställningsskydd och av att man ser goda chanser på arbetsmarknaden. Dessutom är bedömningen att man vid arbetslöshet kommer att få en god ersättning från a-kassan av betydelse. På motsatt sätt är frånvaro av anställningsskydd, i kombination med få möjligheter på arbetsmarknaden och låg tilltro till ersättning från a-kassan relaterad till betydligt större oro. Resultaten ger skäl att tro att orosnivåerna i Danmark har ökat sedan 2005 eftersom arbetslösheten är betydligt högre.

Låt oss till sist fundera över framtiden för de nordiska arbetsmarknadssystemens speciella karaktär. Ett

för ändamålet intressant teoretiskt synsätt betonar betydelsen av komplementära institutioner. Det har använts för att förklara framväxten av olika typer av välfärdsstater utifrån tanken att ländernas institutionella egenart ger olika konkurrensfördelar. Ur detta perspektiv kan de nordiska välfärdsstaternas särart ligga i att möjliggöra nödvändiga strukturella omställningar utan ett för högt socialt pris – kanske Nordens speciella styrka i den internationella konkurrensen?

Det sker dock förändringar som kan äventyra de komplementariteter som byggts upp genom åren. I Sverige underlättar till exempel inte de stora nerdragningarna på arbetsmarknadsutbildningar nödvändig kompetensutveckling och därmed övergångar av arbetskraft till produktiva sektorer av ekonomin. Också Sveriges allt mer urvattnade arbetslöshetsförsäkringen riskerar att underminera anställdas benägenhet till risktagande och rörlighet – en effekt som kan förstärkas av det starka anställningsskyddet. Även i Danmark pågår förändringar i flexicuritymodellen som kan påverka komplementariteter. En försämrad arbetslöshetsförsäkring kan öka kraven på anställningsskydd, vilket i sin tur kan äventyra den danska arbetsmarknadsdynamiken. Sådana krav blir förmodligen mer akuta om arbetsmarknadsläget fortsätter att försämrats.

För de nordiska länderna gäller således att värna fördelaktiga institutionella kombinationer och ge akt på förändringar som förstör komplementariteter och ibland ger upphov till "onda cirklar" som försämrar arbetsmarknadens funktionssätt och välfärdsstatens trygghet. Dock får förstås inte vaksamheten helt överskugga viljan och tron på möjligheten av positiva förändringar. •

Ur detta perspektiv kan de nordiska välfärdsstaternas särart ligga i att möjliggöra nödvändiga strukturella omställningar utan ett för högt socialt pris – kanske Nordens speciella styrka i den internationella konkurrensen?

2.

Socialdemokrater i det nordiske samarbejde

| **Lars Hovbakke Sørensen** | Socialdemokratiet i Norden – historisk | side 10

| **Stein Reegaard** | Socialdemokratiske svar og udfordringer i Norden | side 14

| **Torben M. Andersen** | Økonomiske udfordringer i Norden | side 18

| **Mogens Lykketoft** | Den nordiske velfærdsmodel | side 22

| **Tomas Berglund** | Flexicurity – en truet art i nordisk velfærdspolitik | side 24

Nordisk social- demokratisk samarbejde

- i et historisk perspektiv

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **LARS HOVBAKKE SØRENSEN** · EKSTERN LEKTOR, PH.D., KØBENHAVNS UNIVERSITET

Nordisk samarbejde har altid ligget de nordiske socialdemokraters hjerte nært. Allerede da Nordisk Råd blev oprettet i 1952, var de nordiske socialdemokratiske partier med den danske partiformand og tidligere statsminister Hans Hedtoft i spidsen blandt nogle af hoveddrivkræfterne. Og lige siden har socialdemokraterne hele været med til at sætte den nordiske dagsorden. Ikke mindst inden for kerneområder som velfærds-, social-, uddannelses- og miljøpolitikken.

Blandt nogle af de store sejre i tidens løb kan f.eks. nævnes den nordiske sociale konvention (1955), som gav samme nordiske statsborgere de samme sociale rettigheder i de andre nordiske lande som i deres hjemland. Og den almindelige nordiske samarbejds-overenskomst (1962), som har udstukket de generelle rammer for hele det nordiske samarbejdes udvikling helt frem til vore dage. Samt den nordiske miljøkon-

vention (1974), som for første gang fastslog, at man ikke måtte tage initiativer, som kunne få konsekvenser for de nordiske nabolandes miljø, uden først at tale med de berørte lande. I 1980'erne blev især kultur-, uddannelses- og sprogpolitikken sat på dagsordenen, og i 1990'erne, da den kolde krigs afslutning muliggjorde det, kom også det nordiske sikkerhedspolitiske samarbejde og forholdet til de baltiske lande i centrum.

I de seneste år har Den Socialdemokratiske Gruppe i Nordisk Råd navnlig presset på for at øge det nordiske samarbejde om uddannelse, forskning og grøn vækst og om nedbringelsen af arbejdsløsheden i de nordiske lande. Kampen for at bevare ligheden i sundhedsvæsenet samt den fortsatte kamp imod de praktiske grænsehindre, der stadig findes mellem de nordiske lande, på trods af oprettelsen af det fælles nordisk arbejdsmarked i 1954, har desuden høj prioritet. Blandt andet har de nordiske socialdemokratier

Socialdemokraternes store interesse for det nordiske samarbejde har rødder langt tilbage i tiden. Allerede i de sidste årtier af 1800-tallet begyndte man at afholde fælles nordiske arbejderkongresser.

på det seneste presset på for udviklingen af en fælles nordisk ombudsmandsinstitution, som kan tage affære, når de nordiske borgere støder på praktiske hindringer for arbejdskraftens frie bevægelighed mellem landene.

Socialdemokraternes store interesse for det nordiske samarbejde har rødder langt tilbage i tiden. Allerede i de sidste årtier af 1800-tallet begyndte man at afholde fælles nordiske arbejderkongresser. Den Nordiske Socialdemokratiske samarbejdskomité (SAMAK) blev oprettet i 1930 som et led i samarbejdet mellem toppen af de nordiske arbejderbevægelser og socialdemokratiske partier. Og i årene umiddelbart efter 2. verdenskrig var socialdemokraterne med til at presse på for gennemførelsen af en række samarbejdsprojekter. Det gjaldt for eksempel oprettelsen af et fælles dansk-svensk arbejdsmarked i 1946 (som blev udvidet med Norge og Finland i 1954), forhandlingerne om oprettelsen af et nordisk fællesmarked (fra 1947) og forhandlingerne om et skandinavisk forsvarsforbund (1948-1949). Det to sidstnævnte projekter blev imidlertid aldrig til noget, og netop kuldsejlingen af forsvarsforbundsforhandlingerne i 1949 var én af grundene til, at man tog initiativ til at oprette Nordisk Råd. For på den måde at sikre, at det nordiske samarbejde, som både politikerne og befolkningen også dengang tillagde så meget værdi, kunne fortsættes og videreudvikles. Også selv om de nordiske landes forskellige situation i den kolde krig havde forhindret, at det i denne omgang kunne udbygges på det sikkerhedspolitiske område.

Og formålet med oprettelsen af Nordisk Råd blev da også til fulde opfyldt. Nordisk Råd kom til at blive den garant for en fortsat udbygning af det nordiske

samarbejde, som man havde håbet. Sådan som de mange eksempler på udvidelsen af samarbejdet siden 1952 viser.

Der er mange årsager til, at de nordiske socialdemokratiske partier altid har prioriteret det nordiske samarbejde højt. Men en af de væsentligste er, at det nordiske samarbejde har givet mulighed for at udbygge og værne om den særlige nordiske velfærdsstatsmodel. Også kaldet den universalistiske velfærdsmodel, hvor staten spiller en stor rolle i sikringen af borgernes velfærd, og hvor gratis skolegang, uddannelse, sygehusbehandling osv. er en rettighed for alle borgere (deraf navnet universalistisk, dvs. "for alle").

Når det nordiske samarbejde har været velegnet til at sikre den universalistiske velfærdsstat er det, fordi denne velfærdsstatsmodel har været mere udbredt i de nordiske lande end i de fleste andre europæiske lande. Derfor har mange socialdemokrater i Norden siden slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne ment, at det gav særlig god mening at samarbejde mellem de nordiske lande. Mellem lande, som grundlæggende var præget af det samme syn på, hvordan samfundet skulle være indrettet.

Socialdemokraterne har gennem det meste af tiden siden 2. verdenskrig stået stærkere i Norden end i mange andre lande i Europa. F.eks. var de seks oprindelige EF-lande (Vest-)Tyskland, Frankrig, Holland, Belgien, Luxembourg og Italien i mange år præget af kristelig-demokratiske eller andre borgerlige regeringer. De nordiske lande har derimod størstedelen af tiden haft regeringer med socialdemokratisk deltagelse. Blandt andet derfor gik mange i den socialdemokratiske gruppe i Nordisk Råd i 1950'erne og 1960'erne stærkt ind for oprettelsen af et nordisk fællesmarked som alternativ til de nordiske landes eventuelle indmeldelse i EF. Hensynet til Finlands og Sveriges alliancefrie politik i den kolde krig spillede her også en stor rolle.

Da Danmark efter en folkeafstemning i 1972 besluttede at indtræde i EF (pr. 1. januar 1973) ændrede diskussionen om det nordiske samarbejde sig imidlertid markant. De fleste danske socialdemokratiske holdt op med at betragte det nordiske samarbejde som et alternativ til det bredere europæiske samarbejde i EF.

I stedet begyndte de at betragte det nordiske samarbejde som en ting, som det var meget vigtigt at holde fast i parallelt med EF-medlemskabet, og netop på grund af dette. En lignende holdning gjorde sig gældende blandt mange svenske og finske socialdemokratiske politikere efter Sveriges og Finlands beslutning om at indtræde i EU i 1995 (efter folkeafstemninger i 1994).

Interessen for det nordiske samarbejde er således ikke blevet mindre blandt de nordiske socialdemokrater i de senere år. Selv om to af de nordiske stater (Norge og Island) har stået uden for EU, mens de tre andre nordiske stater (Danmark, Finland og Sverige) har været med i EU-samarbejdet. Snarere tværtimod. Opfattelsen af det nordiske samarbejde i den socialdemokratiske gruppe i Nordisk Råd har i de seneste år været, at det er vigtigt at holde fast i et tæt nordisk samarbejde, fordi de nordiske landes særlige, fælles værdier, herunder omsorgen for den særlige nordiske velfærdsmodel, i en globaliseret tidsalder bedst varetages i et tæt samarbejde mellem de nordiske lande. De enkelte nordiske landes deltagelse i andre former for internationalt samarbejde har således ikke svækket, men derimod styrket det nordiske samarbejde. Fordi mødet med de bredere europæiske og globale udfordringer har styrket opmærksomheden omkring, hvad det er for særlige værdier, vi har til fælles mellem de nordiske lande, som det er værd fortsat at kæmpe for at bevare. Dette gælder ikke mindst den nordiske, universalistiske velfærdsstat og det menneskesyn, som den er udtryk for. •

Portræt af en Nordisk Råd præsidentkandidat: Marit Nybakk

Man gjorde et land fortræd

- og en socialdemokrat trådte i karakter

Hun kæmper for menneskerettigheder, ligestilling og er stor fortaler for et styrket nordisk forsvars- og beredskabs-samarbejde. I 2013 vil hun være at finde i spidsen for Nordisk Råd, når hun indtræder som præsident nr. 63.

[illegible]

I 1973 så verden til mens chilenske General Augusto Pinochet kom til magten ved hjælp af et blodigt kup. Den demokratisk valgte præsident Salvador Allende, landets første socialistiske leder, blev afsat og Chile gik nogle meget mørke år i møde under Pinochets diktatur. Men lige netop den 11. september 1973, hvor kuppet startede og dagene der fulgte, kunne verdensbefolkningen følge de sørgelige begivenheder på tv. Og det var lige netop det, som Marit Nybakk gjorde. Hun fulgte med på skærmen og var så chokeret over det rædselsscenarie der udspillede sig i Chile, at hun fra den dag af, for alvor, blev aktiv i politik. Og siden er det slag i slag. Men lad dig endelig ikke snyde af hendes særdeles smagfulde og elegante ydre og fremtoning eller hendes franskkundskaber – i hendes årer løber der en socialdemokratisk overbevisning der ikke er til at knække – det vidner det solide politiske CV om og ikke mindst hendes svar.

– Jeg er vokset op i et hårdarbejdende skovarbej-
dermiljø i Nord-Odal, så jeg kender udmærket til klas-
seforskelle. Jeg har altid været politisk interesseret
og aktiv, siger Marit Nybakk der har været medlem af
Stortinget for Oslo siden 1989.

Uretfærdighed og samfundets svageste, har altid optaget hende. I 2007 var hun glødende fortaler for et forbud mod købesex i Norge. Hvilket blev virkeliggjort samme år med et to tredjedels flertal i Arbeiderpartiet og stort flertal i Stortinget.

"Vi kender deres baggrund og deres levevilkår, og der er ingen sandhed i, at der findes en lykkelig luder," sagde hun råt for usødet dengang, og opfordrede samtidig til at lave en samlet lovpakke, som kriminaliserede kunderne og hjalp de prostituerede.

Prioriteringer og udfordringer

Marit Nybakk har siden juni måned i år, været medlem

Jeg vil prioritere og videreføre det vigtige arbejde med grænsehindringer som eksempelvis gensidig anerkendelse af erhvervsuddannelser, så der ikke er noget til hinder for, at folk kan tage arbejde og uddanne sig på tværs af grænserne.

af Nordisk Råds præsidium, den socialdemokratiske gruppe og Norges delegation. Hun har påtaget sig rollen som den nye pige i klassen med ophøjet ro og har store forventninger til arbejdet for og med nordiske anliggender.

– Jeg vil prioritere og videreføre det vigtige arbejde med grænsehindringer som eksempelvis gensidig anerkendelse af erhvervsuddannelser, så der ikke er noget til hinder for, at folk kan tage arbejde og uddanne sig på tværs af grænserne.

– Desuden skal vi satse på et styrket samarbejde på forsvars- og beredskabsområdet. Noget der bliver mere og mere aktuelt.

– Og så skal vi videreudvikle samarbejdet omkring nordområderne. Isen smelter og det kan få enorme konsekvenser for de oprindelige folks livskvalitet, dyrelivet og miljøet.

– Skal jeg tænke nationalt, så skal vi også huske på, at en øget eller vedvarende global opvarmning også kan betyde at fisk forsvinder fra Norge. Så der er mange gode grunde til at miljøet i Arktis skal sikres, siger Marit Nybakk.

Hun forklarer samtidig at udfordringerne i Nordisk Råd er forskellige fra land til land eksempelvis ud fra hvilket tilhørsforhold det enkelte land har til NATO og EU og hvordan man betragter en økonomisk udvikling af Europa.

– En af vores opgaver i Nordisk Råd er jo at styrke dialogen og samspillet med vores partifæller i Europa-Parlamentet. Således kan vi skabe økonomisk vækst igennem en socialdemokratisk politik.

Belæst og berejst

Sprog, kultur og samfund har altid interesseret den kommende præsident for Nordisk Råd. Hvilket også

skinner igennem på hendes studievalg. Efter afsluttet studentereksamen fra Eidsvoll landsgymnas i 1966, studerede hun sprog, drama og teater i henholdsvis Frankrig og England. Først fransk sprog og litteratur i Paris i 1968, herefter blev hun cand.mag fra Oslo Universitetet i 1972 med engelsk og fransk som mellemfag og statsvidenskab som grundfag. Da det ikke var nok, tog hun til Cambridge og studerede engelsk, som året efter førte til en eksamen i engelsk renæssancedrama og sproghistorie. Og videre igen i 1974 til studier i teater og drama i William Shakespeares fødeby Stratford-upon-Avon. Men det var tiden som au pair i Paris i 1968 der cementerede interessen for fransk sprog og kultur. Samme forår som hun opholdt sig i den franske hovedstad, oplevede hun studenteroprøret på nærmeste hold.

– På det personlige plan vil jeg først og fremmest sige, at det er en utrolig stor ære for mig at blive valgt til præsident for Nordisk Råd.

– Rent professionelt bliver jeg jo nok nødt til at foretage et par ændringer i mine arbejdsprioriteringer. Jeg har jo også en del parti- og komitearbejde at se til.

Marit Nybakk har siden 1985 været medlem af hele 14 forskellige Stortingsudvalg- og komiteer.

– Jeg har været med i mange år, og jeg er meget engageret, siger hun og smiler varmt og aristokratisk. Det brændende engagement og temperament stråler ud af de undersøgende og alvorlige øjne.

– Og jeg kan og vil trække de socialdemokratiske værdier ind i Nordisk Råd.

Forsvar, redning og beredskab

Et tilbagevendende og tydeligvis vigtigt emne for den kommende præsident er styrkelsen af et nordisk forsvars- og beredskabssamarbejde. Her hiver hun

kostbare erfaringer med fra Europarådet og NATO's Parlamentariske Forsamling.

– De nordiske lande skal oparbejde en større grad af tillid til hinanden, når vi snakker om forsvar, redning og beredskab. Vi skal satse på et endnu mere tillidskabende samarbejde som eksempelvis flere fælles øvelser.

– Nordisk Råd skal være med til at fremme og forbedre beredskabet så vi fremover ser succesfulde redningsaktioner. Det er i hvert fald nogle af mine ønsker.

– Med hensyn til hvordan vi kan bruge Nordisk Råd på et mere nationalt plan, kan jeg sige at eksempelvis Norge er jo ikke medlem af EU, så for os, er det vigtigt at have kontakt med europæiske parlamentarikere. Nogen skal jo snakke vores sag, og jeg har rigtig mange socialdemokratiske kontakter rundt om i Europa, som jeg kan trække på, kommer det fra Marit Nybakk.

– I bund og grund handler det vel også om at få begrænset de eksisterende grænsehindringer. Det ligger jo i hele den nordiske sjæl, at vi ikke skal have grænsehindringer os nordiske lande imellem, siger hun og tilføjer vigtigheden af at synkronisere uddannelser som eksempelvis ingeniør- og teknikerstudiet således at det bliver nemmere og mere smidigt for den enkelte at navigere rundt i landesystemerne, hvis han eller hun vil arbejde eller uddanne sig uden for hjemlandet.

Lysten driver værket

Til daglig bor Marit med sin mand i Oslo. De to fælles børn er voksne og har færdiggjort universitetsstudierne, og har i dag godt gang i hver deres karriere. Nybakk har siddet i Stortinget meget længe og har været med i "gamet" i mange år. Hvis hun selv skal sige det, så er hun en meget erfaren parlamentariker. Og der er stadig meget at se til. I 2013 går nordmændene til valgurnerne, og forhåbentlig forbliver den rød-grønne koalitionsregering med statsminister Jens Stoltenberg (Ap) bag roret, ved magten.

– Jeg er naturligvis også meget optaget af, at Norge også er socialdemokratisk ledet efter valget til næste år.

– Når jeg ser mig tilbage, så er det et stærkt politisk engagement, som er den røde tråd. Ligestilling, selvbestemmelse og forbedrede forhold for u-landene. Væk

med uretfærdighed og ind med solidaritet og sikring af menneskers velfærd. Det er stadig de emner som rører mig, og som jeg vil kæmpe for.

– Det er i bund og grund kampen mod uretfærdighed – national og international, som driver mig, fastslår hun.

Noget tyder på, at den klassebevidsthed der fulgte med i kølvandet på en opvækst i et hårdtarbejdende skovarbejderhjem i det sydlige Norge, lagde kimen til denne beundringsværdige socialdemokratiske ildsjæls personlige overbevisning.

Og når hun endelig holder fri, så bliver tiden brugt på familien, veninder og teaterbesøg. Bare generelt at have det hyggeligt. Det franske sprog bliver jævnligt holdt ved lige – mest når hun er sammen med kollegerne blandt NATO parlamentarikerne. Men ellers så er det faktisk politik der fylder mest i hendes liv.

Kun tiden vil vise, om Marit Nybakk vil befinde sig godt i den kommende rolle som præsident for Nordisk Råd. Men den røde tråd peger i den rigtige retning. •

Det er i bund og grund kampen mod uretfærdighed – national og international, som driver mig,

Finland i Norden

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **REIJO PAANANEN** · FINLANDS SOCIALDEMOKRATISKA PARTIS PARTISEKRETERARE OCH **HILDUR BOLDT** · JOBBAR PÅ DEN SOCIALDEMOKRATISKA TANKESMEDJAN KALEVI SORSA -SÄÄTIÖ.

Finland blev medlem i Nordiska rådet 1955. Medlemskapet var delvis ett sätt att återgå till neutralitet och komma ur Sovjetunionens skugga. Fyrtio år senare, när Sovjet föll, blev Finland medlem i Europeiska unionen för att visa sin tillhörighet till Västeuropa. Europeiska unionen tog den lilla nationens tid och uppmärksamhet till en början. Då blicken var riktad mot Bryssel, hamnade de nordiska institutionerna i en blind punkt.

Många antog att blicken åter skulle riktas mot Norden när EU blev vardag. För Finland har alltid kommit tillbaka till sina nordiska rötter. Understödet för det nordiska samarbetet står ju på en stadig grund – det är mycket högre än understödet för europeisk integration. En god grund ger även uppfattningen att europeiskt och nordiskt samarbete inte utesluter varandra och att Nordiska rådets verksamhetsformer har utvecklats. I praktiken lider det officiella nordiska

samarbete alltid då europeiska kriser tar den politiska toppens tid och uppmärksamhet.

De nordiska ländernas olika lösningar och inställning till den europeiska integrationen har delvis försvårat samarbete, även inom arbetarrörelsen. Samtidigt är samarbetet tätt och produktivt då de gemensamma intressena och nyttan av samverkan är uppenbara. Ett bra exempel hittar vi inom försvaret. Trots olika säkerhetspolitiska lösningar, har de nordiska försvarsmakternas samarbete fördjupats, speciellt inom materialanskaffning.

Socialdemokraternas nordiska samarbetsstrukturer har förblivit stabila. Men Finlands socialdemokratiska partis deltagande har ändrat form. Nordiska frågor behandlas inte längre lika grundligt på ett organisatoriskt plan. Istället hänger samarbetet mer på de personer som deltar i de nordiska samarbetsstrukturerna och deras närverk.

Finlands socialdemokratiska parti finner ändå det nordiska samarbetet viktigt. SDP:s partikongress 2010 antog som en prioritet för den kommande regeringsperioden att på nytt fördjupa det nordiska samarbetet tillsammans med andra aktörer i området.

I SDP:s ställningstaganden om det nordiska samarbetet är det den nordiska modellen, den gemensamma värdegrunden och det gemensamma tänkesättet som lyfts fram. I den internationella resolutionen från partikongressen 2012 konstateras att:

”Nordiskt samarbete har en speciell betydelse för oss i såväl ekonomisk samverkan, att främja våra gemensamma värderingar och i politiska avgöranden. Vår gemensamma målsättning är ett nordiskt jämlikhets-samhälle och -modell, som vi strävar att främja även i alla andra internationella sammanhang.”

Det bör erkännas att de socialdemokratiska partierna kunde ha utnyttjat sina nordiska nätverk bättre under de senaste åren. Vi var kanske för djupt inne i vår självömkan och -kritik för att se att våra partier har mest nytta av varandra i perioder av kris, i praktiken när vi sitter i opposition. Ett tätt samarbete, ömsesidigt stöd och lärande skulle ha hjälpt, då de socialdemokratiska partierna långt har mött samma utmaningar såväl politiskt som organisatoriskt. Vi kunde ha lärt av varandras tankegångar, misstag, experiment och strategier – och såklart framgångar. Genom att följa med grannländernas valkamper kunde vi ha haft bättre förutsättningar att förutse högerens strategi.

Även i politiska målsättningar förlorade socialdemokraterna en chans, då en gemensam agenda inte byggdes under oppositionstiden. Nu, när vi sitter i regeringen kunde vi effektivt driva samnordiska politiska initiativ. I praktiken bör programarbete göras i opposition, då tiden i regeringsposition går till dagspolitik och att lösa akuta frågor.

Samaks ambitiösa NordMod 2030-projekt ger

ändå en möjlighet att bygga en gemensam agenda. Projektets syfte är att analysera den nordiska modellen, dess hållbarhet och de utmaningarna som uppstår genom förändringar i verksamhetsmiljön. Forskargruppen kommer att skriva working papers, landrapporter och omfattande tematiska rapporter som kommer ut under 2013 och 2014. De behandlar såväl demografiska förändringar, hållbar tillväxt och välfärdens finansiering, delaktighet och utslagning som demokrati.

Denna omfattande analys ger Nordens socialdemokrater en god grund för diskussion om gemensamma intressen och målsättningar inför nästa riksdagsval. På den grunden kan vi bygga en gemensam agenda och profilera oss i det som är viktigast för oss: att utveckla en samhällsmodell som stärker jämlikhet, välmående och delaktighet, och som bygger på arbete och rättvisa.

En gemensam agenda kräver att de politiska partierna förbinder sig till den. Återgången till forna dagars grundliga organisationsbehandling när det gäller nordiska frågor är osannolik. Men om partierna som organisationer förbinder sig till en gemensam agenda, kan det nätverksaktiga samarbetet fungera och s-gruppen i Nordiska rådet, nationella riksdagsgrupper samt socialdemokratiska ministrar effektivt verka för de gemensamma målsättningarna. •

Genom att följa med grannländernas valkamper kunde vi ha haft bättre förutsättningar att förutse högerens strategi.

Suomi Pohjolassa

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam facii vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

[AV] **REIJO PAANANEN** · ON SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN PUOLUESIHTTEERI. [OCH] **HILDUR BOLDT** · TYÖSKENTELEE SOSIALIDEMOKRAATTISESSA AJATUSPAJASSA KALEVI SORSA -SÄÄTIÖSSÄ

Suomi liittyi pohjoismaiden neuvostoon 1955. Jäsenyys oli osa pyrkimystä palata puolueetomuteen, päästä Neuvostoliiton varjosta. Neljäkymmentä vuotta myöhemmin, Neuvostovallan kaaduttua, Suomi liittyi Euroopan unioniin osoittaakseen kuukuvansa Länsi-Eurooppaan. Euroopan unionissa toimiminen vei pienen kansakunnan aikaa ja huomiota alkuvuosina. Katse oli suunnattuna Brysseliin, jolloin pohjoismaiset instituutiot jäivät sokeaan pisteeseen.

Moni oletti, että katse siirtyisi taas Pohjolaan, kun alun EU-huuma laskee. Sillä Suomi on aina palannut juurilleen Pohjolaan. Onhan tiiviimmän pohjoismaisen yhteistyön kannatus Suomessa vankka – paljon korkeampi kuin eurooppalaisen integraation. Hyvän pohjan antaa myös se, että eurooppalaista ja pohjoismaista yhteistyötä ei enää nähdä vastakkaisina ja Pohjoismaiden neuvoston toimintatapoja on kehitetty. Käytän-

nössä virallinen pohjoismaineen yhteistyö kuitenkin kärsii aina, kun eurooppalaiset kriisit vievät poliittisen johdon ajan ja huomion.

Pohjoismaiden erilainen suhtautuminen ja eri ratkaisut eurooppalaisen integraation osalta ovat vaikeuttaneet yhdessä toimimista, myös työväenliikkeen piirissä. Toisaalta yhteistyötä tehdään erittäin tiiviisti ja tuottavasti, kun yhteiset intressit ja yhteistoiminnan hyödyt ovat ilmeiset. Hyvä esimerkki on puolustuksen saralta. Erilaisista puolustuspoliittisista ratkaisuista huolimatta Pohjoismaiden puolustusvoimien yhteistyö on syventynyt, etenkin hankintojen osalta.

Sosialidemokraattien pohjoismaiset yhteistyörakenteet ovat pysyneet vakaina. Mutta Suomen sosialidemokraattisen puolueen osallistuminen niihin on muuttanut muotoaan. Pohjoismaisia asioita ei enää käsitellä järjestöllisellä tasolla yhtä vahvasti kuin aiemmin. Sen sijaan yhteistyö on enemmän rakentei-

siin osallistuvien henkilöiden ja heidän verkostojensa varassa.

Suomen sosialidemokraattinen puolue pitää kuitenkin pohjoismaista yhteistyötä tärkeänä. SDP:n puoluekokouksessa vuonna 2010 asetettiin seuraavan hallituskauden prioriteetiksi pohjoismaisen yhteistyön uusi syventäminen yhdessä muiden alueen toimijoiden kanssa.

SDP:n kannanotoissa pohjoismaisesta yhteistyöstä nousee esille pohjoismainen malli, yhteinen arvopohja ja ajattelu. Vuoden 2012 puoluekokouksen kansainvälisessä julkilausumassa todettiin, että:

”Pohjoismaisella yhteistyöllä on meille erityistä merkitystä sekä taloudellisessa yhteistoiminnassa, yhteisten arvojen edistämisessä että poliittisissa ratkaisuissa. Yhteinen tavoitteemme on pohjoismainen tasa-arvoyhteiskunta ja malli, joita pyrimme edistämään myös kaikissa muissa kansainvälisissä yhteyksissä.”

On tunnustettava että sosialidemokraattiset puolueet olisivat voineet hyödyntää pohjoismaisia verkostojaan tehokkaammin viimeisten vuosien aikana. Olimmeko ehkä liian syvällä omissa itsesäälin ja -ruoskinnan poteroissamme, ettemme nähneet että puolueillemme on eniten hyötyä toisistaan kriisissä eli käytännössä oppositiokaudella. Tiiviille yhteydenpidolle, vertaistuelle ja toisilta oppimiselle olisi ollut tarvetta, kun sosialidemokraattisia puolueita ovat kohdanneet pitkälti samat haasteet niin poliittisesti kuin järjestöllisesti. Toistemme ajatuksista, virheistä, kokeiluista ja strategioista – sekä tietysti onnistumisista – olisi voinut oppia. Seuraamalla naapurimaiden vaalikamppailuja tarkemmin olisi ollut paremmat eväät ennakoida oikeiston strategiaa.

Myös poliittisten tavoitteiden osalta sosialidemokraatit menettivät mahdollisuuden, kun yhteistä poh-

joismaista agenda ei rakennettu oppositiokaudella. Nyt hallitusasemasta käsin voisimme tehokkaasti ajaa yhteispohjoismaisia poliittisia aloitteita. Käytännössä ohjelmatyö pitää tehdä oppositiokaudella, sillä hallitusasemassa aika menee päivänpolitiikassa ja akuutien asioiden ratkaisemisessa.

Mahdollisuuden yhteisen agendan rakentamiselle antaa kuitenkin Pohjoismaiden työväenliikkeen yhteistyöjärjestö Samakin kunnianhimoinen tutkimushanke NordMod 2030. Hankkeen tavoitteena on analysoida pohjoismaista mallia, sen kestävyyttä ja toimintaympäristön muutosten asettamia haasteita. Tutkijaryhmä tuottaa niin työpapereita maaraportteja kuin laajoja temaattisia raportteja, jotka julkaistaan vuosien 2013 ja 2014 aikana. Käsittelyssä ovat niin demografiset muutokset, kestävä kasvu ja hyvinvoinnin rahoitus, osallisuus ja syrjäytyminen sekä demokratia.

Tämä kattava analyysi antaa Pohjolan sosialidemokraateille hyvän pohjan keskustelulle yhteisistä intresseistä ja tavoitteista ennen seuraavia eduskuntavaaleja. Sen pohjalta voidaan rakentaa yhteinen agenda ja profiloitua siinä mikä meille on tärkeintä: kehittää tasa-arvoista hyvinvointia ja osallisuutta tuottavaa yhteiskuntamallia, joka nojaa työn ja oikeudenukaisuuden perusarvoihin.

Yhteinen agenda edellyttää puolueiden sitoutumista. Paluu entisen kaltaiseen perusteelliseen järjestökäsittelyyn pohjoismaisten kysymysten osalta ei ole todennäköistä. Mutta mikäli puolueet organisaatioina sitoutuvat yhteiseen agendaan, voi verkostomainen yhteistyö toimia ja pohjoismaiden neuvoston s-ryhmä, kansalliset eduskuntaryhmät sekä sosialidemokraattiset ministerit toimia tehokkaasti yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi. •

Seuraamalla naapurimaiden vaalikamppailuja tarkemmin olisi ollut paremmat eväät ennakoida oikeiston strategiaa.

MAARIT FELDT-RANTA (født 19xx)

- | Næstformand for Socialdemokraterne i Nordisk Råd
- | Medlem af det finske parlament siden 2007
- | Partisekretær for Socialdemokratiet i Finland 2005-2008
- | 43 år og bor i det sydlige Finland
- | Er en del af det svenske mindretal i Finland

MAARIT FELDT-RANTA (født 19xx)

- | Næstformand for Socialdemokraterne i Nordisk Råd
- | Medlem af det finske parlament siden 2007
- | Partisekretær for Socialdemokratiet i Finland 2005-2008
- | 43 år og bor i det sydlige Finland
- | Er en del af det svenske mindretal i Finland

Portræt af en Socialdemokrat i Nordisk Råd: Maarit Feldt-Ranta

Nordbo i en global verden

I en verden, der bliver mere og mere global søger vi vores særlige nordiske identitet, mener næstformanden i den socialdemokratiske gruppe i Nordisk Råd, Maarit Feldt-Ranta.

[illegible]

Maarit Feldt-Ranta skubber skålen med suppe til side, lægger hænderne insistende på bordet og forklarer koncentreret om det nordiske arbejde:

– Det nordiske samarbejde kræver både stor tålmodighed og stort engagement. Det er et langsigtet projekt, hvor tingene tager tid. Det er ikke dag-til-dag politik, hvor vi hurtigt ser resultater. Til gengæld giver det bedre muligheder for at tænke i de lange træk, end vi typisk er vant til fra vores hjemlige parlamenter.

Vi er i Reykjavik, på hotellet Radisson Blu Saga, hvor de nordiske socialdemokrater er samlet i forbindelse med Nordisk Råds temasession om Arktis i marts 2012. Maarit Feldt-Ranta har fundet plads i frokostpausen i et travlt program til en snak om, hvad det nordiske arbejde efter hendes mening går ud på.

- At være nordbo er en del af min identitet. Og sådan har vi alle et tilhørsforhold, og der er så me-

get, som vi på trods af forskelligheder har til fælles i Norden. De grundlæggende principper og værdier som lighed, demokrati og fællesskab, forklarer Maarit Feldt-Ranta.

Uden grænser

Hotellets restaurant summer af stemmer, der taler svensk, norsk, dansk, islandsk og finsk. De nordiske politikere færdes hjemmevant i de nordiske sprog.

Maarit Feldt-Ranta forklarer, at det nordiske politiske arbejde består af mange små sager i modsætning til få store. For tiden er de nordiske socialdemokrater stærkt optagede af grænsehindringer.

– Når vi kigger på de generationer, der er yngre end os selv, kan vi se, at de ikke accepterer grænserne som en forhindring for at bevæge sig frit i Norden. Derfor er det vigtigt, at vi arbejder for at ophæve de grænser, der kan forhindre, at vores unge kan studere, arbejde,

Socialdemokraterne i Nordisk Råd

• Den Socialdemokratiske Gruppe er med sine 27 medlemmer Nordisk Råds største partigruppe og består af repræsentanter fra de socialdemokratiske grupper i alle de nordiske landes og Færøernes, Grønlands og Ålands parlamenter. Der er dog for tiden ingen medlemmer valgt fra Åland og Færøerne

• Socialdemokraterne i Nordisk Råd har tre prioriteter i 2012-2013: Klima, velfærd og vækst. Derudover har gruppen særlig fokus på mobilitet i Norden, sprogforståelsen i Norden og på EU-beslutningers betydning for Norden og dets borgere

Samtidig med at vi opfører os mere og mere som globale verdensborgere, tror jeg, at behovet for at kende sin egen identitet bliver større. Derfor er det min oplevelse, at vi på én og samme tid udvider vores horisont i verden og rykker tættere sammen i Norden

bo og stifte familie på tværs af landegrænserne i Norden, siger Maarit Feldt-Ranta.

Arbejdet for at forhindre grænsehindringer har konkret resulteret i et krav om en nordisk ombudsmand, der kan træde til, når Nordens borgere kommer i klemme om f.eks. dobbeltbeskatning, manglende social sikring eller stemmeret. Det socialdemokratiske forslag skal nu behandles politisk af Nordisk Råd.

Maarit Feldt-Ranta mener, at det nordiske samarbejde og den nordiske velfærdsmodel for længst har vundet resultater og bevist sin berettigelse globalt:

– Vi har skabt et holdbart projekt, som andre lande ser op til. Vi er fem små lande med hver vores økonomi, politik og sprog. Men til sammen har vi større indflydelse, end vores befolkningers størrelse og vores geografi berettiger.

Norden er tæt på hverdagen

Maarit Feldt-Ranta forklarer, at hvis man slog de fem landes økonomier sammen, ville det placere Norden som den tiende største økonomi i verden.

– Det forklarer måske meget godt, at vi godt kan konkurrere globalt set. Der er også en udvikling i befolkningernes interesse. For ti år siden var EU det mest interessante – på godt og ondt. I dag fornemmer jeg, at folk har større forventninger til det nordiske samarbejde end til EU. Norden er tættere på vores identitet og hverdag, siger Maarit Feldt-Ranta.

Hun bruger tankerne om et nordisk forsvarssamarbejde som eksempel – det havde ikke været muligt at tale om for ti år siden, hvor debatten snarere handlede om EU's forsvarssamarbejde.

– Vi rejser mere og mere og bevæger os hjemme-

vant rundt i verden. Og de unge gør det i endnu højere grad, end vi gør. Men samtidig med at vi opfører os mere og mere som globale verdensborgere, tror jeg, at behovet for at kende sin egen identitet bliver større. Derfor er det min oplevelse, at vi på én og samme tid udvider vores horisont i verden og rykker tættere sammen i Norden, siger Maarit Feldt-Ranta.

Henter styrke og inspiration

På det personlige plan bruger Maarit Feldt-Ranta blandt andet samarbejdet og fællesskabet med de andre nordiske socialdemokrater til at hente styrke, når der er modstand på "hjemmefronten" i finsk politik:

– Det tror jeg, vi alle gør. Når det er svært derhjemme, kan man vende sig til sine nordiske kammerater og finde opbakning. Og derudover er det nordiske samarbejde en helt reel og brugbar referenceramme. Når man står over for nye tiltag i sit eget land, er det vældig brugbart at høre, hvad kollegerne har af erfaringer i deres lande.

Maarit Feldt-Ranta har været involveret i det nordiske samarbejde i fem år. Og selv om det gør et i forvejen presset program som fuldtidspolitikeren endnu mere fyldt, ser hun langt flere fordele end ulemper ved sit engagement i det nordiske. Hun føler, at samarbejdet med de øvrige nordiske socialdemokrater gør hende stærkere i sin argumentation og giver hende større indsigt:

– Jeg får nye indfaldsvinkler og idéer. Jeg vender altid hjem med ny inspiration og gejst, når vi har holdt møder. Og så giver det også noget ekstra engagement. For eksempel i forhold til den højredrejning, vi desværre ser i det meste af Europa for tiden. Den udvikling synes jeg, vi til sammen kan gøre meget mere for at bekæmpe, end vi kan hver for sig.

Frokostpausen er slut. Maarit Feldt-Ranta når ikke at spise sin suppe færdig. Forude venter flere møder med den socialdemokratiske gruppe, en session i Nordisk Råd og overrækkelsen af Nordisk Råds Litteraturpris, der siden 1962 er uddelt til nordiske forfattere, som en påskønnelse af det nordiske kulturfællesskab. •

Folkstyrd är vårt Norden!

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **SARITA NIEMI** · FORMAND FOR SOCIALDEMOKRATISKE STUDERENDE I FINLAND

”S er du de blåa sunden och bergen, sädesfälten och fabriken. Det är vårt land, och i ungdomen är vår kraft. Det ger oss vår frihet. Hör du hur vinden sjunger, den ljuder så friskt i våra öron. Våra kamrater, våra kamrater, folkstyrd är Norden. Med vår kamp bygger vi landet, som hör ungdomen till.”

Så sjunger man i den finska versionen av Frihetens Förpost, den välbekanta nordiska sången. Trots att orden har skrivits årtionden sedan, och fast vi kanske inte längre har så många fabriker heller, är sångens budskap väldigt aktuell nuförtiden också. Unga socialdemokraterna är fortfarande mycket aktiva i alla nordiska länderna och samarbetar intensivt med varandra för att främja folkstyret och demokratin i Norden och världen.

Unga socialdemokraterna har långa traditioner av nordiskt samarbete. Trots att unga aktörerna har ändrats under årens lopp, har unga sossarna redan

samarbetat med varandra i många årtionden. Officiellt grundades Förbundet Nordens Socialdemokratiska Ungdom FNSU år 1963 för att fortsätta samarbetet, som redan fanns i en liten oorganiserad form tidigare. Nästa år är det alltså jubileumsåret för 50-åriga FNSU också! Även om politiska frågorna och aktiviteternas tyngdpunkter har varierat, har FNSU i alla tider hållit sin position som Nordens, och från 1990-talet också som samlingsorganet för Baltikums socialdemokratiska ungdom. Under dessa osäkra tider och ekonomiska krisen är FNSUs roll som ett gemensamt diskussionsforum ännu viktigare, för nu behöver Norden sina ungdomar mer än på länge. Vi behöver nya, socialdemokratiska tankar och idéer och kreativa lösningar för att bevara och konsolidera vår nordiska välfärdsstat. Likaså måste vi vara aktiva utanför Norden också, och förstå att världen blir ännu mer global hela tiden.

SARITA NIEMI (født 19xx)

- | Har verkat som ordförande i Finlands Socialdemokratiska Studentförbund SONK sedan år 2011.
- | Har koncentrerat sig på utbildningspolitiska frågor och internationellt samarbete.
- | Niemi har studerat statskunskap, och arbetar som politisk medarbetare för S-gruppen i Nordiska Rådet vid sidan om sitt ordförandeskap.

Fast alla nordiska länder inte är medlemmar i Europeiska unionen, inverkar unionens beslutsfattande på hela Norden genom olika gemensamma fördrag och traktat.

Socialdemokratiskt ungdomssamarbete i Norden inte bara förenar framtidens socialdemokratiska beslutsfattare, men spelar också en viktig roll som Nordens vägvisare. Liksom i Nordiska Rådet, är unga socialdemokraterna också en av den mest organiserade och traditionella partigrupperna inom Norden. Efter några, litet tystare åren har vi igen aktiverat oss inom Ungdommens Nordiska Råd och vi har en egen kandidat till presidentposten i år. Även om vi naturligtvis påverkar våra egna socialdemokratiska riksdagsledamöter, är det också mycket viktigt att påverka genom Ungdoms Nordiska Råd – bara den vägen kan vi främja våra egna synpunkter i hela Nordiska Rådet.

Nordiskt samarbete är förstås väldigt viktigt, men i dagens värld är det också mycket betydelsefullt att påverka besluten både på den europeiska och globala nivån. Fast alla nordiska länder inte är medlemmar i Europeiska unionen, inverkar unionens beslutsfattande på hela Norden genom olika gemensamma fördrag och traktat. Därför måste unga socialdemokraterna också vara aktiva inte bara inom Norden, men också i vår europeiska samarbetsorganisation ECOSY – Young European Socialists. ECOSY samarbetar och påverkar grundligt den socialdemokratiska politiken i Europeiska unionen. Ett beslutsamt nordiskt samarbete på europeiska och globala nivåerna har också burit frukt – våra aktivister har blivit valda båda i ECOSYs och IUSYs (International Union of Socialist Youth) ledarskaper och den vägen har vi också ökat vårt inflytande på den internationella nivån. Nordiska socialdemokratiska ungdomsorganisationerna är kända i dessa sammanhang som pålitliga ansvarsbärare och innovativa förnyare.

Även om många internationella ärenden nuförtiden

berör Europa, kan vi inte glömma nordiska samarbetet. När våra samhällen grundar sig på samma värden och principer, är utmaningarna mycket liknande också. Det är alltså viktigt att minnas att nordisk välfärd byggdes genom att lära sig från varandra – precis som förr kan vi nu också försöka hitta lösningar på nuvarande utmaningar med våra nordiska kamrater.

Som Finlands tidigare president, Martti Ahtisaari sade i sitt Nobelpristal, "Om vi arbetar tillsammans, kan vi hitta lösningar". •

SINIKKA BOHLIN (född 1947 i Finland)

- | Utbildad folkskolelärare.
- | Tidigare ordförande för Socialdemokraterna i Nordiska rådet.
- | Förtroendevald i Gävle Kommun 1979-1988.
- | Riksdagsledamot 1988-2000.
- | Præsident i Nordiska rådet 2009.
- | Medlem av Nordiska rådet 2002-2010.
- | Ledamot i Gävleborgsläns landsting 2000-
- | Ordförande i föreningen Norden från 2012.

Folkstyrd är vårt Norden!

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **SINIKKA BOHLIN** · FORMAND FOR FORENINGEN NORDEN I SVERIGE · TIDLIGERE PRÆSIDENT I NORDISK RÅD · TIDLIGERE FORMAND FOR SOCIALDEMOKRATERNE I NORDISK RÅD

Jag har som socialdemokrat under mina år som riksdagsledamot och medlem i Nordiska rådet haft en strävan att förbättra och utveckla folkstyrelsen eller demokratin, och i detta ligger att bevaka att byråkratin, förvaltning och verkställighet inte tar makten från folkstyret, utan tvärtom är dess rättmätige tjänare. I dag som ordförande i Föreningen Norden funderar jag om jag och vi tillsammans har lyckats med uppdraget?

Vad vill Norden idag?

Det skandinaviska och nordiska samarbetet påbörjades långt innan Nordiska rådet (1952) och Nordiska ministerrådet (1971) bildades. Det finns sålunda en lång förhistoria. Den bestod bland annat av starka motiv, många försök, en särskild förening Norden, federala organ och nätverk inom olika områden, som inom handel och företagande, men också två världskrig med

allt vad det innebar för soldaritet och samverkan. Det fanns helt många engagerade medborgare, föreningsledare, företagsledare och riksdagsmän som ville ha ökat statligt samarbete. En del drömde om förbundsstat, medan andra sträckte sig till ett samarbetsorgan. Det blev ett samarbetsorgan.

Stämmer bilden idag? Strävar vi åt samma håll? Har alla, föreningen Norden, Nordiska rådet, nordiska

Stämmer bilden idag? Strävar vi åt samma håll? Har alla, föreningen Norden, Nordiska rådet, nordiska ministerrådet samma mål? Eller har vi glömt det gemensamma ansvaret att förbättra vardagen för de nordiska medborgarna?

Samarbetet mellan länderna har medfört ökad frihet för nordborna. Men risken är att när vi minskar befintliga gränshinder, skapar vi även nya både för individen och företag!

ska ministerrådet samma mål? Eller har vi glömt det gemensamma ansvaret att förbättra vardagen för de nordiska medborgarna?

Solidariteten, finns den kvar?

I Norden har vi en tradition av solidaritet mot varandra. Vi ställer, på olika sätt, upp när det efterfrågas och behövs.

Solidariteten är fråga om attityder människor emellan. Det är fråga om en sorts vänskap. Och med det följer sätt att uppträda, leva och umgås.

I det nordiska samarbetet har solidaritet varit förknippat med gemenskap, samverkan och sammanhållning. Motsatserna är självupptagenhet, egoism och separatism. Det har vi haft väldigt lite av i modern tid i Norden, oss grannländer emellan.

Solidariteten fungerar i en viss miljö, under vissa förutsättningar och villkor. Dessa kan sammanfattas med förtroende och tillit, och en viss kärna av gemensamma värderingar.

Är det solidariteten som fortfarande driver oss framåt eller är det egenintresset?

Jämlikhet

Jämlikhet mellan länderna är också viktigt. Rättvisekravet är en given utgångspunkt. Alla länder är likvärdiga och har samma rätt i det nordiska samarbetet. Det räcker inte att det är en formell regel, utan att det också kommer till uttryck i reella möjligheter att delta.

En annan utgångspunkt för jämlikhet är samlevnad och relationer. Det nordiska samarbetet syftar ju till både fred och frihet, demokrati och välfärd, ökad handel och grön tillväxt för att nämna några ändamål. Jämlikhet mellan länderna, liksom ländernas medborgare, underlättar en sådan utveckling.

Ett tredje område där jämlikhet är ett brännpunkt är organiserandet av ett effektivt samhälle, en effektiv demokrati. Att låta alla länder och alla nordbor utvecklas jämlikt skapar förutsättningar för ett rikare utbud och ett rikare liv för alla. 'Nordbor' omfattar alla som bor permanent i något land, enligt nordiska språkkonventionen

Är det så idag, eller har vi skapat ett samhälle där det finns "vi och dem"?

Frihet

Solidariteten och jämlikhet brukar i debatter sägas hindra frihet. Frågan som alltid måste ställas är "frihet för vem, i vad och för vilka syften?"

Det nordiska samarbetet har ju inte bara, genom sitt engagemang för välfärdsstaten och demokratin, handlat om formell frihet för medborgarna, utan också om en reell frihet. Det har handlat om att minska antalet gränshinder, harmonisera lagar, samordna politiken innan beslut, öka frihandeln över gränserna, stödja gränsöverskridande projekt och rörelser, stärka den gemensamma arbetsmarknaden, stödja forskning, passunion, möjligheter till studier, att kunna röra sig för att nämna några områden för reell frihet.

Frihet handlar om både frihet från olika hinder, men också frihet till olika saker. Vidare handlar friheten också om yttre och inre frihet. Det finns som skriften The Nordic Way från Global Utmaning visar, också en alldeles unik nordisk frihetstradition, och det är knuten till den demokratiska individualism som visar sig i strävan efter självständighet, självstyre, oberoende och rätt att få vara eller utveckla sina anslag, sin personlighet.

Samarbetet mellan länderna har medfört ökad frihet för nordborna. Men risken är att när vi minskar befintliga gränshinder, skapar vi även nya både för individen och företag!

Demokrati

Alla dessa tre områden utgör bakgrunden till den Nordiska demokratitraditionen.

Den nordiska demokratin har en lång historia, långt före den parlamentariska demokratin av vår tids snitt, växte demokratin fram. Under århundradens lopp har

folkets delaktighet dock varit skiftande, som hur många som varit delaktiga, hur starkt folket kunna göra sitt inflytande gällande och vilka frågor folkstyret eller folkets delaktighet som besluta om eller utöva inflytande över.

Med den politiska demokratin följde fria val, parlamentarism, flerpartisystem. De kunde inte fungera utan tanke- och trosfrihet, yttrande- och tryckfrihet, förenings- och församlingsfrihet, personlig frihet med rättssäkerhet, och ett socialt innehåll där människor ser varandra som likaberättigade, med lika frihet och rätt att delta i samhällslivet och i det politiska livet, att få hävda sin mening. Men också att var och en därmed också hade samma åtagande och skyldighet att tjäna varandra och det gemensamma bästa.

Det kulturarbete som det nordiska samarbetet investerat i, har inte bara handlat om en svårgripbar nordisk gemenskap och samhörighetskänsla, utan också på att stärka just den nordiska demokratin och dess förutsättningar.

I Norden finns därför en stark gemenskap kring att medborgarna ska ha en materiell levnadsstandard som ger både tid, hälsa och energi att medverka i samarbetet. Det gäller också arbetet med att stimulera både intresse och aktivt deltagande genom information och stöd till mellanfolkligt arbete, vilket omfattar även samarbete mellan företag och organisationer. Alla vet att det behövs en viss kunskapsnivå, och samtliga länder arbetar både med kunskapsspridning i skolan, som i samhällskommunikationen. Kontakt mellan medborgare och valda, liksom mellan medborgare och myndigheter förstärker demokratin och den nya kommunikationstekniken används allt mer. Attityden till demokrati är viktigt, och genom samverkan med demokratiska ideella och ekonomiska föreningar på olika sätt är avsikten att fostra nya generationer i en demokratisk anda, som att upprätthålla den hos äldre generationer.

Fungerar delaktigheten idag? Eller har parlamenten lämnat sin demokratiska förtroendekvot till Nordiska ministerrådet och dess tjänstemän?

Organisationer och den nordiska demokratin

Organisationerna har visat sig vara särskilt betydelse-

fulla för den nordiska samverkan och demokratin. Organisationerna utgör både instrument för att utveckla och påverka, men också verksamhetsområden där demokratin kan praktiseras och aktiviteter bedrivas.

För dessa organisationer gäller att de ökar intresset för samhällsfrågor, fördjupar kunskaperna, ökar medvetenhet och idealbildning och medför ökade praktiska färdigheter i bland annat demokrati.

Föreningen Norden är en av dem som har spelat och spelar en viktig roll. Det är en förening mellan personer med särskilt intresse att främja ökad samverkan i Norden, värna och vidareutveckla den nordiska värdegrunden. Detta bland annat för att värna och stärka fred, öppenhet och demokrati. Det har underlättats av att Föreningen Norden är partipolitiskt och religiöst obunden, med bred förankring bland de demokratiska ideella och ekonomiska organisationerna, folkrörelserna.

Föreningen Norden har samlat både enskilda som andra organisationer, företag och offentliga organ kring uppdraget att dels informera om det nordiska samarbetet, dels kanalisera kritik och förslag. Men inte bara det, föreningen Norden har i samverkan med andra, i projekt och allianser, i arrangemang och värnorsutbyte, folkbildning och utbildning skapat relationer och kontakter mellan många människor.

Dessa kontakter och den kommunikation som det medfört har varit en god jordmån för både känslan av samhörighet som känslan av delaktighet. Denna tillit har skapat en god grund för samverkan. Föreningen Norden fyller 100 år 2019 och min förhoppning är att denna samverkan fortsätter och utvecklas. •

3.

Politiske temaer

| **Lars Hovbakke Sørensen** | Socialdemokratiet i Norden – historisk | side 10

| **Stein Reegaard** | Socialdemokratiske svar og udfordringer i Norden | side 14

| **Torben M. Andersen** | Økonomiske udfordringer i Norden | side 18

| **Mogens Lykketoft** | Den nordiske velfærdsmodel | side 22

| **Tomas Berglund** | Flexicurity – en truet art i nordisk velfærdspolitik | side 24

Med kurs mod lighed, ligestilling og menneskerettigheder

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **JOHANNA SIGURDARDOTTIR** · STATSMINISTER ISLAND

For os socialdemokrater er historien vigtig; den historie, som har formet os – og den historie, vi skaber for kommende generationer. Vi må vide hvor vi kommer fra og hvor vi vil hen. "Samme løn for samme arbejde," lød kravet fra de kvinder, der sled på fiskefabrikkerne eller levede under slavelignende forhold som stuepiger i de såkaldte bedre hjem tidligt i nittenhundredetallet. Manglen på ligestilling mellem kønnene var himmelråbende. Oven i et tungt og ulønnet husarbejde udførte kvinden det samme fysiske arbejde som manden, men til en løn der blot var en brøkdel af mandens. Derfor var det en stor triumf, da Altinget i 1961 vedtog en Lov om ligeløn for kvinder og mænd. Det, parlamentarikerne ikke vidste, var at der stadigvæk var lang vej endnu.

Kampen for velfærd og ligestilling mellem kønnene udspillede sig i hele Norden. Den står stadigvæk på, men har udviklet sig i årtiernes løb. Grundværdierne

forbliver de samme, og heller ikke nu kan man frakoble ligestillingsaspektet fra den socialdemokratiske vision.

Det, der har været så værdifuldt for os socialdemokrater, er vores tætte bånd på tværs af have og landegrænser. Herigennem hentede vi inspiration til afgørende forbedringer af det islandske samfund, f.eks. Loven om socialsikring i 1930. Sammenhold var selvfølgelig ikke en ukendt størrelse. Det nye var, at hele samfundet skulle stå sammen om at hjælpe dem, der var i nød på grund af dårligt helbred eller arbejdsløshed.

I bakspejlet ser jeg, at socialdemokraternes nordiske samarbejde var den ypperste form for international solidaritet. Det trodsede store geografiske afstande og der var her vi søgte inspiration og støtte hos ligeværdige nationer i stedet for at underkaste os en ideologi, håndhævet af langt større stater hvis

Da Socialdemokratiet overtog roret i det kuldsejlede islandske samfund i 2009, efter flere år hvor neo-liberalismen fik lov til at undergrave samfundets bærende værdier, så var det ingen tilfældighed at overskriften for regeringssamarbejdet med Venstre grønne – socialisterne – blev „en nordisk velfærdsregering“

interesser ikke nødvendigvis var identiske med vores. Nordisk samarbejde forbliver en vigtig kilde for ideer, dialog og venskab tværs på landegrænser.

Ligheden gør det muligt for os at udtænke en fælles vision om et samfund hvor både kvinder og mænd er naturlige aktører. Hvor begge køn har et fælles ansvar på alle samfundets områder og deltager på lige fod i demokratiets institutioner. Denne vision kæmper vi for hver eneste dag.

Da Socialdemokratiet overtog roret i det kuldsejlede islandske samfund i 2009, efter flere år hvor neo-liberalismen fik lov til at undergrave samfundets bærende værdier, så var det ingen tilfældighed at overskriften for regeringssamarbejdet med Venstre grønne – socialisterne – blev „en nordisk velfærdsregering“. En sejlads gennem en farefuld skærgård ventede forude. Derfor var det afgørende at fastlægge kursen mod mere lighed, ligestilling og menneskerettigheder.

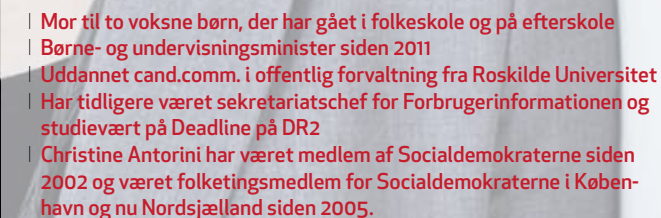
Et eksempel på øget ligestilling er hvor nærværende fædre er blevet i forhold til deres børn. I kølvandet af finanssektorens sammenbrud i 2008, var vi nødt til at skære ned på flere velfærdsydelser, herunder barselspenge. Men inden valgperioden er omme er det regeringens plan ikke blot at genoprette de tidligere forhold men endda forbedre loven, bl.a. ved at forlænge orlovsperioden.

Man talte om liberalismens fallit da førnævnte finanssektor brød sammen. Man spurgte blandt andet om hvorvidt den kønsmæssige skævhed i erhvervslivets bestyrelser havde medvirket til at en så katastrofal kurs blev udstukket i vækstens og grådighedens tegn. Nu var det vores tur til at udtænke et alternativ, hvor friheden skulle baseres på vedvarende værdier.

I marts 2010 vedtog parlamentet en lov om at indføre kønskvoter i private virksomheders bestyrelser. Selskaber med mere end 50 ansatte skal således have begge køn repræsenteret i deres bestyrelse med mindst 40 procent inden september 2013. Vi er overbeviste om, at loven vil komme hele samfundet til gode. Og i min tid som statsminister har vi i Island for første gang haft en ligelig fordeling af ministerposter mellem kønnene, i offentlige organer og ligeledes blandt statens topembedsmænd. Vi har arbejdet ihærdigt på et certificeringssystem for ligeløn, for at nævne et eksempel fra et sagsområde hvor vi i hele Norden desværre ikke har opnået tilstrækkelige resultater endnu.

Vi har kun en klode og den må vi værne om. Vi må vise solidaritet med mennesker overalt i verden, der kæmper for demokrati, velfærd og menneskerettigheder. Samtidigt må vi værne om vores forholdsvis stærke position i den globale konkurrence. Ligestillede køn er en vigtig faktor for konkurrenceevnen, der både øger udbuddet af kvalificeret arbejdskraft og smidiggør samspillet mellem privat og offentlig sfære. Sammen med grøn økonomi vil de ligestillede køn skabe en bæredygtig udvikling, der kommer ikke blot Norden men hele kloden til gode.

De universelle grundværdier forbliver de samme; frihed, ligestilling og sammenhold. Der er de nordiske socialdemokraters bidrag afgørende. •

Ny Nordisk Skole - Interview med Christine Antorini og Tuula Peltonen
 Henholdsvis Børne- og undervisningsminister i Danmark og uddannelsespolitiker
 i Finland og medlem af Nordisk Råds kultur- og uddannelsesudvalg

Ny Nordisk Skole kommer

Du kan lige så godt vænne dig til begrebet. Ny Nordisk Skole bliver projektet, der vil genopfinde de nordiske værdier i kampen for at gøre alle børn og unge så dygtige, som de kan blive.

[illegible]

Kender du fænomenet "Nyt Nordisk Køkken"? Hvis ikke, har du sandsynligvis ikke opholdt dig i de nordiske lande de seneste år. Nu skal vi vænne os til "Ny Nordisk Skole" – hvis det står til den danske børne- og undervisningsminister Christine Antorini (S).

Christine Antorini er inspireret af, hvordan kokke og producenter i Ny Nordisk Mad har fornyet det nordiske køkken ved at genopfinde de oprindelige nordiske råvarer og udvikle en ny madkultur på den basis.

- Jeg kender Claus Meyer fra restaurant NOMA, der er en af initiativtagerne til Ny Nordisk Mad, og jeg kan huske, at jeg tænkte, at det simpelthen er så rigtigt tænkt. Det her med at bruge tradition og fornøjelse til at sætte en dagsorden, der forandrer positivt hele vejen rundt, forklarer Christine Antorini.

I Ny Nordisk Skole handler det ikke om ramsløg og skvalderkål men om pædagogik og læring. I marts må-

ned i år var Christine Antorini i New York til et seminar arrangeret af den amerikanske undervisningsminister Arne Duncan. Han havde inviteret de 25 bedst præsterende uddannelseslande i verden, og det slog den danske børne- og undervisningsminister, at samtlige nordiske lande var med:

– Vi var der alle sammen. Vi er blandt de 25 bedste i verden, og det gjorde det så tydeligt for mig, at der er hold i mine tanker om Ny Nordisk Skole, siger Christine Antorini.

At danne skole

Ny Nordisk Skole er ikke en skole i sig selv. Nærmere et forsøg på at danne skole. Tanken er at bruge de fælles nordiske grundværdier til at danne skole for, hvordan man kan gøre alle børn så dygtige som muligt.

- Vi siger, at vi gerne vil lyse op i verden. Vi synes vi kan noget, som vi gerne vil dele med andre. Men vi

Vi kan faktisk ret meget i Norden. Men måske trænger vi til at genopfinde nogle af vores værdier og kigge på dem igen. For når vi holder spejlet op for os selv, er der jo også ting, vi bestemt kan gøre bedre.

Social-demokratisk skolepolitik

Som den første social-demokratiske undervisningsminister i 30 år, lægger Christine Antorini vægt på, at skolepolitik skal være både-og politik. Man skal både være dygtig til det faglige og til det sociale.

Christine Antorini vil gøre op med grøftegraveriet, hvor man enten har bekendt sig til "rundkreds-pædagogik" eller "den sorte skole". Hun fastholder, at børnene skal blive dygtigere rent fagligt på en måde, så de også udvikler deres sociale

vil så sandelig også gerne belyses af andre, der kan noget af det, som vi ikke selv er så skarpe til, forklarer Christine Antorini.

Ny Nordisk Skole har det sammenhængende børneliv fra 0-18 år som perspektiv. Derfor handler Ny Nordisk Skole både om dagtilbud, skoler, efterskoler, gymnasier osv.

Hvad kan de nordiske lande, som andre lande kan lære af?

– Vi har for eksempel dagtilbud – vuggestuer, dagpleje og børnehaver. Og det er noget, som mange andre lande gerne vil lære af. Selvom vores nordiske dagtilbud er forskellige, vægter vi ligestilling højt, og derfor har vi pasningstilbud til de små, som ikke bare er rå pasning, men pædagogiske udviklingstilbud med leg og læring, siger Christine Antorini.

Christine Antorini fortæller om den fælles nordiske tradition for at se faglighed i en bred forstand. Det er et fælles nordisk princip at tale om faglighed både som kernefaglige kompetencer, almene kompetencer, sociale kompetencer og personlige kompetencer. Og også børnefællesskaber vægtes højt i de nordiske lande. Derfor er der i Norden udelte skoler, hvor børn fra meget forskellige baggrunde indgår i tætte sociale klassefællesskaber og vokser af at have hinanden som positive rollemodeller.

Genopfind de nordiske værdier

– Vi kan faktisk ret meget i Norden. Men måske trænger vi til at genopfinde nogle af vores værdier og kigge på dem igen. For når vi holder spejlet op for os selv, er der jo også ting, vi bestemt kan gøre bedre. I Danmark er vi f.eks. ikke gode til at gøre op med den negative sociale arv i vores dagtilbud og skoler. Vi er ikke gode

til at give børn med anden etnisk baggrund de samme muligheder, som andre har. Vi hægter for mange børn af, der kommer fra uddannelsesfremmede hjem, fra tosprogede hjem, og vi hægter generelt alt for mange drenge af, siger Christine Antorini.

I Danmark forlader mellem 15 til 17 procent af eleverne folkeskolen uden at kunne læse, skrive og regne godt nok til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Og det er tydeligvis et faktum, som den socialdemokratiske minister har tænkt sig at rokke ved. Ministeren trådte til i efteråret 2011 og er den første socialdemokratiske minister for undervisning i Danmark i 30 år. Et af den nye regerings erklærede mål er at gøre op med det faktum, at så mange danske unge aldrig får en uddannelse efter folkeskolen.

Hjælp fra Hjemmeværnet

Interessen for Ny Nordisk Skole har været positiv.

– Vi har holdt otte informationsmøder om Ny Nordisk Skole, hvor vi har inviteret pædagoger, lærere, skoleledere, forældre og kommunale folk, og responsen har været overvældende, siger Christine Antorini og griner ved tanken om, hvordan de i Viborg blev nødt til at lukke for tilmeldinger og hyre Hjemmeværnet til at afhjælpe trafikken til og fra mødet, fordi der var så mange tilmeldte.

Hvad fortæller den interesse dig?

– Det siger mig, at vi rammer noget, der er efterspurgt. Vi spørger: Kan vi gøre det her bedre sammen? Og der er rigtig mange, der har lyst til at gribe bolden og være med til at drible videre. Det, jeg hører fra fagfolkene er, at de synes, det er fantastisk, at der er nogen, som anerkender dem og deres viden, fortæller Christine Antorini.

Ved Folketingsvalget i Danmark i september 2011 blev ti års borgerligt flertal skiftet ud med en regering bestående af Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti. Og Christine Antorinis erfaring er, at mange lærere, pædagoger og skoleledere føler, at de er blevet skældt ud i ti år.

– At tro at man kan lave skoleudvikling og udvikling af dagtilbud oppefra ved at fremsætte 20 nye lovforslag og rulle bekendtgørelser og lovændringer ud, er naivt. Sådan fungerer virkeligheden ikke. Vi skal have

en dialog om, hvad retningen er, og hvordan vi kommer videre i praksis, siger Christine Antorini.

At ændre noget nedefra og indefra er en del af en særlig nordisk forandringskultur, mener Christine Antorini:

– Vi har en decentral forandringskultur, men vi har måske forsømt at bruge den i for mange år.

Frontløbere skal i gang

I august blev det traditionsrige Sorø-møde afholdt med deltagelse af eksperter, praktikere og politikere inden for undervisningsområdet. Og her blev forandringsprojektet Ny Nordisk Skole skudt i gang. Ministeren fortæller om et oplæg, som den norske undervisningsminister, Kristin Halvorsen, holdt om Norges læringsstrategier.

– Det, hun fortalte om, hvordan Norge har sat fokus på overgangen mellem udskoling og ungdomsuddannelserne var meget inspirerende. Norge har lavet aftaler med et antal rigtig dygtige udskolingslærere, som bliver brugt som læringskonsulenter ude på de øvrige norske skoler. Det, at gøre brug af frontløbere, nogle, der er rigtigt dygtige, og som man har tillid til ude i marken. Det er også der, vi skal hen med Ny Nordisk Skole. Vi skal finde ud af, hvordan vi bruger nogle "drivere", der kan sætte ringe i bevægelse. Vi skal udnytte vores decentrale struktur, så vi kan lære noget af hinanden gennem netværk, siger Christine Antorini.

Et fælles nordisk projekt?

Det er den danske børne- og undervisningsministers håb, at Ny Nordisk Skole bliver et fælles nordisk projekt. Christine Antorini har taget initiativ til at dele projektet med sine nordiske kolleger, og samarbejdet kommer på som punkt til Nordisk Ministerråds kommende møde for undervisningsministre. Men kan det ikke lade sig gøre i det regi, er Christine Antorini indstillet på, at projektet alligevel bliver en fælles nordisk satsning på anden vis.

– Jeg synes også, det vil give mening at afholde et nordisk uddannelsesstopmøde. Vi kan lære af hinanden, og det vil vække international interesse. Mange andre kigger jo til os for at lære om f.eks. ligestilling og social sammenhængskraft. Til gengæld vil vi gerne

vide mere om, hvordan man skaber ro og orden, får eleverne til at gøre sig umage og arbejde seriøst osv. Det er jo noget af det, de kan i de asiatiske lande. Ikke, at jeg forestiller mig, at vi direkte kan kopiere, hvad de gør i Korea. Der er det unægteligt nemmere at kopiere hinanden i Norden, men man kan jo altid lære noget, siger Christine Antorini. •

Ny Nordisk Skole

- Et forandringsprojekt for dagpleje, vuggestuer, børnehaver, grundskoler, ungdomsuddannelser og fritidstilbud.

- Projektet er igangsat af og udføres med hjælp fra Ministeriet for Børn og Undervisning, men det reelle ejerskab er institutionernes eget.

- Ny Nordisk Skole bliver kun til virkelighed, hvis forældre, lærere, pædagoger, ledere og elever griber bolden – af lyst.

- Ny Nordisk Skole er et forandringsprojekt, der tilbyder interesse-rede institutioner et værdimæssigt fundament, forandringsværktøjer og rådgivning fra eksperter.

- Hver enkelt institution skal definere deres egen forandringsvej i samarbejde med andre lokale institutioner og kommunerne.

- Mål: At danne skole for at udfordre alle børn og unge til at blive så dygtige, de kan.

- Ny Nordisk Skole har sin egen hjemmeside, hvor alle kan komme med forslag og synspunkter: www.nynordiskskole.dk

Sammen kan vi skabe en ny nordisk pædagogik

Nordisk samarbejde om uddannelsespolitik er meget værdifuldt for de nordiske lande, mener Tuula Peltonen der arbejder med uddannelsespolitik både i Nordisk Råds kultur- og uddannelsesudvalg og i den finske Riksdag.

[illegible]

Tuula Peltonen har arbejdet med uddannelsespolitik i mere end et årti og har en baggrund som lærer. Hendes engagement i emnet er mindst lige så tydeligt når hun bliver stillet spørgsmål om betydningen af det nordiske uddannelsessamarbejde. Hun får et bestemt, men også varmt udtryk i øjnene når hun forklarer:

– De nordiske landes skolekultur ligner hinanden meget og bygger på de samme samfundsmæssige værdier. Samtidig er der forskelle i vores pædagogiske praksis, som vi kan lære meget af. Det skaber virkelig gode forudsætninger for samarbejde om at udvikle uddannelsespolitikken og pædagogikken i vores lande – og på den baggrund kan vi sammen skabe en ny nordisk pædagogik!

Nordisk Råds kultur- og uddannelsesudvalg er i denne tid ved at færdiggøre en rekommandation til de nordiske lande om at samarbejde om uddannelses-

politikken og gennemføre et nordisk uddannelsesstop-møde. Her skal undervisningsministre, praktikere og forskere mødes for at diskutere og udvikle den nordiske uddannelsespolitik.

– Topmødet skal bruges til at udvikle nye ideer for uddannelsessektoren som kan bruges i de enkelte nordiske lande og Norden samlet set. Også samarbejde om uddannelsesforskning er en vigtig dimension, fremhæver Tuula Peltonen.

Efter en lille pause fortsætter hun, vist for at forklare præcis hvorfor et nordisk uddannelsesstopmøde er så vigtigt:

– Der er mange fælles udfordringer at tage fat i på uddannelsesområdet. Vi skal sikre at alle unge får en erhvervskompetencegivende uddannelse og får en god overgang til og start på arbejdsmarkedet. Sprogkundskaber er blevet stadig vigtigere og er noget vi har stor fokus på i Finland – her vil nordisk samarbejde og

TUULA PELTONEN (født 1962)

- | Gift og har to børn
- | Uddannet pædagogisk magister og specialklasselærer
- | Medlem af Finlands Riksdag siden 2007
- | Medlem af Nordisk Råds Kultur- og uddannelsesudvalg siden 2007

erfaringsudveksling kunne bidrage med meget

Hun håber, at det nordiske samarbejde kan blive mere end projekter og rapporter om uddannelse i Norden:

– Jeg håber, at vi gennem det nordiske samarbejde kan bidrage til at forbedre børn og unges læringsresultater og sprogfærdigheder

Socialdemokraternes forslag om gensidig anerkendelse af erhvervsuddannelser bliver behandlet på Nordisk Råds session i Helsinki. Et forslag Tuula anser for meget vigtigt for at sikre unge muligheden for at arbejde i hele Norden efter endt uddannelse.

Som uddannelsespolitiker sætter Tuula stor pris på det netværk og samarbejde med andre inden for uddannelsesområdet som nordisk samarbejde giver mulighed for. Hun fremhæver som særlig positivt at samarbejdet giver hende vigtige input til den uddannelsespolitiske debat hjemme i Finland. •

Norden skal stå sammen om forbrugerpolitikken

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **CHRISTEL SCHALDEMOSE** · MEDLEM AF EUROPA-PARLAMENTET (S)

I år har det nordiske samarbejde eksisteret i 60 år, og det er kommet os alle til gavn. Længe før globaliseringen blev et begreb, som alle talte om, gjorde Nordens lande noget ved det. Pasfrihed og retten til at bo uhindret i hinandens lande er to fundamentale rettigheder for nordiske borgere og et resultat af Nordisk Råds arbejde. Vi nordboere er forskellige, men alligevel har vi meget til fælles. Det bliver især tydeligt, når man som jeg arbejder med europæisk politik. Alle de ting, vi har gjort i Norden igennem de sidste 60 år, er, hvad EU-samarbejdet stræber efter: Færrest mulige barrierer for borgere og virksomheder, fri bevægelighed, størst mulig mobilitet og ingen diskrimination. Alt det har Nordisk Råd arbejdet for at realisere. I Norden tror vi nemlig på, at det gavner alle borgere, hvis lande har en tæt relation. Vi deler værdier, samfundsmødder og historie. Hermed ikke sagt, at det har været uproblematiske, eller at der ikke er barrierer den dag i

dag. Det er der selvfølgelig. Og der er ikke fundet løsninger på dem alle. Øresundskomiteen kortlagde i 2010 for eksempel 33 grænsehindre mellem Sverige og Danmark. Alle forhindringerne er ikke ryddet af vejen endnu. Men heldigvis er der mindre mistillid eller måske snarere mindre tøven mellem landene i Norden end mellem medlemsstaterne i EU. I hvert fald mellem nord og syd, øst og vest.

Lighed fremmer samarbejde

Jeg tror, det er lighederne i vores nordiske samfundsmodeller, der gør udslaget for det gode samarbejde. Alt går ikke glat igennem, men udgangspunktet er, at alle lande er ligeværdige – og det gør samarbejdet nemmere. Principielt er medlemslandene i EU selvfølgelig lige meget værd som medlemmer, men særligt efter den store udvidelse af EU i 2004 og 2007 finder der en betydelig omfordeling af midler sted. Det støt-

CHRISTEL SCHALDEMOSE (født 1967)

- | Medlem af Europa-Parlamentet for Socialdemokraterne i Danmark.
- | Har været medlem siden 2006.
- | Var ansat som sekretariatsleder i Dansk Folkeoplysnings Samråd, da hun blev medlem af Europa-Parlamentet.
- | Medlem af Udvalget for Det Indre Marked og Forbrugerbeskyttelse, samt suppleant i Landbrugsudvalget og Udvalget for Miljø, Fødevarer, sikkerhed og Folkesundhed.

Alle de ting, vi har gjort i Norden igennem de sidste 60 år, er, hvad EU-samarbejdet stræber efter.

ter jeg. For mig at se var udvidelsen af EU en rigtig og god beslutning, men det betyder også, at kampen om ressourcerne er blevet mere tydelig. Det samme er kampen om valget af samfundsmodeller. Det faktum, at EU-landene har valgt at indrette sig forholdsvis forskelligt, skaber en mindre grad af umiddelbar tillid end i Norden.

Udfordringen er at stå sammen

Nordisk Råds 60 års fødselsdag er en stor ting. Vi har opnået meget gennem tiderne. Kritikere vil måske spørge, om det nordiske samarbejde ikke er en saga blot. 60 år er jo ganske lang tid. Har det nordiske samarbejde en fremtid i den nye verdensorden, hvor selv EU er ved at være en for lille og svag aktør? Mit svar er ja. Jeg mener, at det nordiske samarbejde har masser af muligheder, ressourcer og alternative måder at gøre tingene på, hvilket alt sammen med fordel kan formidles til EU. Den Europæiske Unions bud på løsninger af fælles udfordringer omkring produkt-, fødevarer- og patientsikkerhed vil have godt af at få et mere nordisk tvist. Men det kræver, at vi vil stå sammen om at påvirke EU-systemet. Det er for mig at se den største udfordring for det nordiske samarbejde i forbrugerpolitikken. Vi skal sætte ord på, hvad der er den nordiske måde at gøre tingene på. Tag for eksempel involveringen af forbrugerne i udformningen af lovgivningen i Norden. I alle de nordiske lande er det helt naturligt at lytte til forbrugerorganisationerne, når der bliver lavet nye love eller standarder for produktsikkerhed. Forbrugernes stemme bliver også hørt i klagesystemer og i den offentlige debat. Det tager vi for givet. Men det er ikke så naturligt i alle EU-lande. Flere af de nye medlemsstater havde ingen forbrugerråd, da de blev medlem af Unionen. På EU-beslutningsniveau er det heller ikke helt så nemt, for her er forbrugeror-

ganisationerne bare én blandt mange kommercielle interessenter. I de nordiske lande har alle forbrugerrepræsentanter let adgang til medierne, men det er ikke tilfældet på EU-plan al den stund, at EU-medier ikke rigtigt eksisterer. Der er heller ikke samme konsensus om, hvornår forbrugernes interesser er varetaget. Det er klart, at forbrugerne på Malta er meget tilfredse med ethvert forbrugertiltag fra EU. De har nemlig ikke været vant til juridisk beskyttelse førhen. I lande som Sverige og Danmark er det anderledes. Her læser vi tiltagene med lup for at være sikre på, at beskyttelsen er ligeså dækkende og let administrerbar, som det vi kender i forvejen.

Manglende nordisk koordination

Set med mine briller er den nordiske erfaring altid værd at tage med i EU, og jeg mener, at vi altid har noget at byde på. Vores niveau betyder tit og ofte, at vi højner sikkerheden og beskyttelsen for alle EU-forbrugere. Og vi har som regel flere års erfaringer med de områder, som EU gerne vil lovgive på. Generelt har vi rigtig gode erfaringer med at håndhæve regler smidigt og billigt. Udfordringen for os nordiske europaparlamentarikere er, at vi ikke altid har det fulde overblik over, hvordan tingene ser ud i Norden. Vi er simpelthen ikke organiserede nok. Da jeg blev medlem af Europa-Parlamentet i 2006 undrede jeg mig meget over den manglende nordiske koordination. Ja, jeg blev faktisk ret skuffet. Forventningen om en automatisk tættere relation på grund af fælles nordiske rødder blev gjort til skamme. Jeg er blevet klogere siden da. Koordinationen kommer ikke af sig selv. Den skal skabes. Heldigvis har jeg i EU observeret en gryende interesse for det nordiske i løbet af det sidste år. Delegationer fra Nordisk Råd har flere gange været på besøg i Bruxelles for at tale med europaparlamentarikere. Jeg oplever, at vi igen er ved at finde viljen til at samarbejde og påvirke hinanden. Men det er på en ny og måske mere smidig måde. For det første har vi udvalgt emner og områder, hvor nordiske politikere – uanset partifarve – kan se, at Norden har noget at byde på. Et eksempel er One Health-initiativet. Navnet klinger ikke ligefrem nordisk, men One Health dækker over, hvordan vi håndterer den stigende antibiotikaresistens. Problemet vokser

i hele EU. Hvert år dør 25.000 europæere som følge af resistens over for bakterier. Resistensen opstår som følge af den måde, vi bruger antibiotika på. Både på mennesker og dyr. I Norden har vi historisk haft en mere restriktiv tilgang til at bruge antibiotika end i resten af Europa. Men det er bydende nødvendigt, at EU og dets medlemslande ændrer praksis, for hvis de ikke retter ind, får vi problemer i Norden. Resistente bakterier respekterer ikke landegrænser. Derfor er det et oplagt område at lave en fælles indsats på. Vi kan påvirke lovgivningen og holdningen i EU med vores nordiske erfaringer og ideer. Prisen for at lade være er alt for stor.

Vi må stå sammen

De nordiske lande har udfordringer i den europæiske forbrugerpolitik, men de er ikke større, end vi kan overkomme dem. Sammenhold er løsningen. Jeg håber, den nordiske One Health-tilgang bliver rollemodel for, hvordan vi fra Norden kan påvirke det forbrugerpolitiske samarbejde i EU. Øvelsen består i at udpege fælles interesser og måder at gøre tingene på. Og så stå sammen om det. Vi socialdemokrater bør også blive bedre til at koordinere holdninger og indsatser på flere forbrugerpolitiske områder. Når vi står sammen, står vi trods alt stærkere. De nordiske lande er allerede i dag gode til det tætte grænseoverskridende samarbejde, som gavner borgerne. Men jeg er sikker på, at vi kan gøre det endnu bedre. Vi skal heller ikke være blege for, at vi af og til også kan lære af EU's tilgang til ligebehandling, bevægelighed og meget andet. Men det er en helt anden historie. Tillykke til Nordisk Råd med jubilæet. Jeg håber, at vi ved 100 års fødselsdagen kan se tilbage på et Nordisk Råd, der er blevet styrket og udviklet, som følge af en bedre relation mellem det nordiske og det europæiske. Det er mit store håb. •

Arktis – Grønland og Norden

Fictia nihil is erferum eum illorem pellenis ipis ut aut poribus dipsam faciis vit, consed ut adignis dit facea qui remporeiure volectur? Qui-atqui blatio. Itas doluptamus, sin con parchic te pera sundit odipsam-ust repe pedis necturepro omnihic 250 anslag.

AF **ALEQA HAMMOND** · MJMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM

Arktis er ikke længere et mystisk og mytisk fænomen, langt borte i det kolde mørke nord. Verden er i takt med en stigende informationsteknologi og et veludviklet informationsapparat, blevet mindre end nogen sinde og det kolde ukendte nord, er ikke længere så ukendt. I de seneste år er den internationale opmærksomhed omkring Arktis og ikke mindst Grønland blevet skærpet betydeligt. For det første oplever vi en uhyggelig konsekvens af den globale opvarmning, der medfører at isen – herunder den grønlandske indlandsis smelter betydeligt for hver dag der går. Dyrelivet lider allerede under det – isbjørnene har for eksempel ikke længere adgang til deres vante "jagtmarker" på isen og søger derfor ind mod beboede områder, hvor de som ofte må lade livet, så de ikke udgør fare. På sigt vil også mennesker lide under denne katastrofale nedsmeltning af isen. Samtidig er en lang række lande interesseret i de rig-

domme der formodes at eksistere i den arktiske undergrund i form af eksempelvis olie, sjældne jordarter og andre mineraler. Det grønlandske olieeventyr lader længe vente på sig, men håbet og forventningerne til det, lever i bedste velgående. Ikke mindst for de store internationale milliard-virksomheder, der allerede nu, i skrivende stund, befinder sig på grønlandsk jord og farvand – i fuld sving med at undersøge og kortlægge de fremtidige muligheder for at hive de ønskede for-muer op fra undergrunden.

I sådanne tider er det uhyre vigtigt med et godt og solidt socialdemokratisk samarbejde med resten af de nordiske lande. For nok ville det være sundt for vores samfunds egenopfattelse med en øget indtægt eller som minimum en formindskning af det mangeårige bloktilskud, men omstændigheder og forholdene skal være de rette. Vi er ikke mange mennesker i Grønland, og vi kan næppe honorere de krav som de multinatio-

ALEQA HAMMOND (født 1965)

- | Formand for partiet Siumut.
- | Valgt ind i Inatsisartut (Grønlands parlament) i 2005, og er partiets første kvindelige leder.
- | Forhenværende medlem af Naalakkersuisut (landsstyremedlem) for områderne.
- | Familie og Justitsvæsen og Finansier og Udenrigsanliggender.

nale selskaber stiller i forhold til hvor mange ansatte der skal være i de forskellige aktuelle storskalaprojekter, der allerede nu er på tegnebrættet. Men vi i Siumut, Grønlands socialdemokrati, vil ikke høre tale om, eller være vidne til social dumping. Udenlandsk arbejdskraft, uanset hvor mange det drejer sig om, og hvorledes deres hjemlands lønniveau er, så skal de på bedste demokratiske vis aflønnes efter gældende grønlandsk overenskomst og standarder, der sættes af det grønlandske folk. Det er især vigtigt, at standarderne sættes af Grønland og ikke af selskaberne. Og netop her kommer Nordisk Råd på banen. For med Socialdemokraterne som den største partigruppe i rådet, er der stor sandsynlighed og chance for at det "vagt i gevær" der bliver råbt fra socialdemokratisk side af, også bliver hørt. Arbejdet for at hindre social dumping er et glimrende eksempel på, hvor vigtigt et solidt nordisk samarbejde er. En advokat for de lande, der har brug for bistand. Men også problematikken vedrørende klimaforandringerne og indlandsisens forsvinden, bliver behandlet af vores venner og kolleger i Nordisk Råd. De menneskelige konsekvenser for denne naturkatastrofe som hele verden i øjeblikket er vidne til, vil nå ud i de fjerneste egne af jordkloden. Og derfor skal vi være hinandens advokater.

Grønland spiller en stor og vigtig rolle i det nordiske samarbejde. Netop i disse tider hvor debatten om Arktis, storskalaprojekter, social dumping og retten til den grønlandske undergrund er blevet en velkendt indslag i nyhedsbilledet, er Grønland mere synlig end nogensinde. Som det ser ud nu, skal landet i nærmeste fremtid tage beslutninger der kan give store økonomiske gevinster – men måske også få store sociale og kulturhistoriske konsekvenser. Men en ting er sikkert, Grønland er ikke det Grønland som fik Hjemmestyre den 1. maj 1979. Vi er et land i rivende udvikling, og et land der på lige fod med andre lande, må tilpasse os

de ændringer verden for tiden gennemgår – klimaforandringer såvel som økonomisk krise. Vi er et stolt folkefærd med en mangeårig lang traditionsrig kultur. Men når du ser bort fra trommedansen, de smukke nationaldragter og de udskårne tupilakker, så vil du se et land og et folkefærd der udmærket kender sit virkelige værd. Fra at være en smule "glemt" af resten af omverden, er Grønland nu pludselig, over en meget kort tid, blevet et særdeles attraktivt es.

Men som med alt andet her i livet og som Eva Madsen og Poul Dissing så smukt sang, så er det godt og bedst at have en rigtig ven. •

Arbejdet for at hindre social dumping er et glimrende eksempel på, hvor vigtigt et solidt nordisk samarbejde er.